

KAPOCS

A ZALAI ALAPÍTVÁNYOK, EGYESÜLETEK, NÉPFŐISKOLÁK ÉS MŰVELŐDŐ KÖZÖSSÉGEK LAPJA

1992/4-5.

Felhívás az alapítványokhoz

A Zalai Egyesületek Szövetségének választmánya úgy határozott, hogy - amennyiben a zalai alapítványok igénylik ezt - javaslatot tesz az ősz folyamán ülésező közgyűlésnek: a Szövetség szolgáltató, koordináló és érdekvédelmi tevékenységét a Zalában működő alapítványokra is terjessze ki, s ennek alapján változtassa meg alapszabályát és elnevezését stb.

A választmány abból a megfontolásból kezdeményezi ezt, mivel az utóbbi időben a gyorsan növekvő alapítványi szektor az érdeklődés homlokterébe került, állami intézkedések sora érinti tevékenységét. Az intézkedések egy része a differenciálatlanságból adódóan méltatlanul nehezíti az alapítványok egy részének helyzetét. **S nincs a megyében olyan középszintű szervezetük, amely képviselné érdekeiket, hangot adna véleményüknek.** A megyei szövetség azért is szükséges, mivel az alapítványokat összefogó országos szervezetek egymással küzdenek, nem igazán tálltak rá föladataikra és önmagukra.

Kérjük tehát azokat az alapítványokat, akik/ame-lyek szükségesnek tartják a megyei szervezet létrejöttét vagy szimpatizálnak a gondolattal, az újság hátoldalán lévő nyilatkozat kitöltésével és címünkre való mihamarabbi eljuttatásával (Zalai Egyesületek Szövetsége, 8900 Zalaegerszeg, Békeliget 1.) jelezzék ezt. A jelentkező alapítványok a közgyűlésen már részt tudnak venni az új alapszabály megalkotásában.

Tartalom

Felhívás az alapítványokhoz

* * * *

Az Önkormányzat és népfőiskola c. tanácskozás
előadásainak anyaga

* * * *

Híreink

* * * *

Pályázatok

Híreink

Alapítványi archívum

A Fejlesztő Központ Alapítvány létrehozta az Alapítványi Archívumot, amelynek célja az alapítványok bemutatása a nyilvánosság előtt. Kéri az alapítványokat, hogy juttassák el dokumentumaikat hozzájuk (írott anyag, fotó, film, videó, számítógépes adat, hangszalag).

A tárolás, ill. az információszolgáltatás díjtalan.

Figyelem!

Az Autonómia Alapítvány címe megváltozott:

1037 Budapest, Folyóka u. 20., ill.

1538 Budapest, Pf. 592. Telefon és fax: 180-4774.

Szociális célú pályázatokat folyamatosan lehet benyújtani.

Pályázatok

A Magyar Falusi-Tanyai Vendégfogadók Szövetsége

pályázatot hirdet Nyaralás falun, tanyán címmel 6-18 éves fiataloknak. A témakör: "Minden faluban, tanyán van élmény s felfedezni való". A leírásokhoz célszerű rajzot, fotót stb. mellékelni.

Beküldési határidő: 1992. szeptember 15. A Szövetség címe: 1360 Budapest, Pf. 9. (1126 Szoboszlai u. 2-4.).

Tel.: 155-5333/12.

A borítékra rá kell írni: Nyaralás falun, tanyán.

"Felfedező úton"

útleírás pályázatot hirdet a Diákújságírók Országos Egyesülete és a Túrista Magazin Szerkesztősége. Pályázhatnak 35 év alatti fiatalok bármilyen felfedező témájú írással. Terjedelem: max. 5 gépelt oldal + mellékletek.

A pályázatokat 1992. nov. 30-ig kell beküldeni a DUE címe: 1148 Budapest, Örs vezér tér 11. Tel.: 164-7977.

A borítékra rá kell írni: "Felfedező úton" pályázat.

Önkormányzat és népfőiskola

Zala, Vas és Somogy megye önkormányzati képviselőinek, népfőiskola-szervezőinek tanácskozása

1992. április 15-én Zalaegerszegen rendezte meg a Zalai Népfőiskolai Egyesület - a Magyar Népfőiskolai Társaság és a Német Népfőiskolai Szövetség (DVV) Budapesti Irodája támogatásával - az Önkormányzat és népfőiskola c. regionális tanácskozást. A résztvevő mintegy 50 önkormányzati képviselő aláírásával hitelesítette azt a dokumentumot, amely az önkormányzatok és a népfőiskolák együttműködésének legfőbb elveit rögzíti. Ez az állásfoglalás megjelent már a Zalai Falu 1992/2. és a Kapocs 1992/2. számában. Most a tanácskozáson elhangzott előadások szövegét adjuk közre.

A tanácskozás programja

9,00 - 9,15 Köszöntés

Dr. Selmeczy Kamill, a Zalai Népfőiskolai Egyesület elnöke

9,15 - 10,00 A népfőiskolák és az önkormányzatok együttműködésének lehetőségei

Sz. Tóth János főtárgy, Magyar Népfőiskolai Társaság

10,00-11,00 A népfőiskola, az állam és az önkormányzatok viszonya

Jakob Horn igazgató, DVV Budapesti Irodája

11,00-11,20 Szünet

11,20-12,30 Kérdések, hozzászólások

12,30-13,00 Ebéd

13,00-14,00 Munkaügy, átképzés, népfőiskolák

Kiss Ambrus vezető, Zala Megyei Munkaügyi Hivatal

14,00-15,00 A civil társadalom, a népfőiskolák az önkormányzatokért

Dr. Csefkó Ferenc, az MTA Pécsi Regionális Kutatások Intézete igazgatója

15,00-16,30 Népfőiskolák a térségben

- A civil társadalom irodája Zalaiban (Jagasics Béla)

- Népfőiskolák és a TIT (Felházi György, Zala)

- Kisvárosi népfőiskola (Dömök József, Letenye)

- Ádánd (Neisz Péter)

- Kőszegdoroszló (Aradszky János)

Dr. Selmeczy Kamill, a Zalai Népfőiskolai Egyesület elnöke köszöntötte a résztvevőket, a meghívott vendégeket. Köszöntőjében elmondta:

Megyéinkben a népfőiskolai mozgalom korán, már az 1980-as évek elején újrászerveződött, s töretlen lendülettel fejlődött napjainkig. Akkor is, ma is azt szeretnénk elérni, hogy a mozgalom tovább erősödjön és az intézményesülés irányába is tudjon lépni. Az intézményesülési folyamatnak része az, hogy a rendszerváltást követően az önkormányzatok támogatóivá váltak és válhatnak a helyi népfőiskoláknak, ill. a regionálisan működő népfőiskolai centrumoknak.

A mai nap különös aktualitása az lehet, hogy megnézzük, megvizsgáljuk, mi az önkormányzatok szerepe a népfőiskolák támogatásában, mit tud nyújtani a népfőiskola helyben, regionális vagy országos szervezeti keretekben, mennyiben tud hozzájárulni a civil társadalom fejlődéséhez, a helyi közösségek, egyesületek, mozgalmak kialakulásához, megerősödéséhez. Ehhez szeretnénk tapasztalatokat átadni Önöknek, ill. a viták, beszélgetések folyamán megismerni a helyi tapasztalatokat.

Megköszönjük a Német Népfőiskolai Szövetség (DVV) Magyarországi Irodájának és a Magyar Népfőiskolai Társaságnak a támogatását, amely lehetővé tette a mai tanácskozás megrendezését.

A tanácskozás résztvevői nevében tisztelettel köszöntöm Sz. Tóth Jánost, a Magyar Népfőiskolai Társaság titkárát. Felkérem bevezető előadásának megtartására.

Sz. Tóth János:

Az önkormányzatok és a népfőiskolák együttműködésének lehetőségei

Tisztelettel köszöntöm a megjelenteket, a régi ismerőseket és az új arcokat. Megtiszteltetés számomra, hogy szólhatok ezen a rendezvényen. Kicsit a zalai patriotizmus erősítésére is elmondhatom, hogy a 80-as évek elején-közepén a Dunántúl általában és ezen belül Zala megye úttörő módon reagált a népfőiskolák ügyére. A legtöbb népfőiskolát és népfőiskolást ez a megye számlálta, amelyre sokféle magyarázat lehetséges. Akkor, a paralizálódó múlt rendszerben, a kistelepülési el lehetetlenülés közepette a kitörési lehetőségeit keresve a pannon ember mentalitásával és kiutkeresésével párosult ez a vállalkozás, amely a Dunántúl jórészen elterjedve lassan a keleti országrészben is lábra kapott. A 80-as évek elejétől így tehát egy mozgalom fejlődött ki Magyarországon. Természetesen nagyon sok jogos történeti nosztalgiával vagy a gyökereknek a keresésével, noha a mozgalom azóta már régen túljutott fejlődésében azon a történetiszemléleten, amely a tényleges előrelépésnek sokszor gátja. A csak a múltban vájkálást értem ezalatt. A népfőiskolák kezdettől fogva az egyik központi célkitűzésnek tartották a nemzeti, a magyar történeti múlt értékeinek felkutatását és ápolását, de e történetiség talán túlságosan is ideológiai eszközzé vált más célok érdekében. Ez a történeti visszaemlékezés kevésbé jelent tényleges előrelépést a mai magyar társadalmi valóságban megoldható problémák terén. Nem tagadom ezzel azt, hogy a népfőiskoláknak tradicionálisan is, ma is az egyik legfontosabb irányultsága a történeti tudatnak az erősítése. A népfőiskolai múlt a mai időkben már nem éltethető úgy tovább, mint egykor, mert szembekerül a valósággal, s napjainkra már alkalmazkodott a mozgalom a mai magyar társadalom kihívásaihoz. Nélkülözhetetlenek voltak azok a közösségek, azok az idősebb generációhoz tartozó személyek, akik a két háború közötti vagy éppen az 1945-48 közötti időszakból ezt a jól csengő nevet újra fontosnak vélték és ezzel egy, a mai életünkhöz alkalmazkodó munka kezdődhetett el.

Tavaly rendeztük meg az "Önkormányzat és népfőiskola" országos tanácskozást, amelynek anyagát minden biztonnal megkapták az itt jelenlévők. Ennek folytatásaként

most zalai helyszínnel rendezzük meg az első regionális tanácskozást. Azért is fontos ez az összejövétel, mert a népfoiskolai mozgalom sok tekintetben korszakváltáshoz érkezett.

A korszakváltás úgy is értelmezhető, hogy a népfoiskolák felelevenítésük után a maguk szerény eszközeivel egy új szellemiségű és új szellemű Magyarország előkészítését foglalmazták meg. Hiányt érzéltek a nemzeti művelődés tradícióinak megszűnése miatt, a közösségi művelődés tradícióinak, gyakorlatának megszűnése miatt és amiatt, hogy az embereknek, a társadalom különböző csoportjainak nem volt igazán joguk és lehetőségük arra a relatív és puha diktatúra keretei között, hogy a művelődéshez való jogukat érvényesítsék. Ezekből a felismerésekből és más társadalmi problémáknak a felismeréséből - amelyek a kistélepléses megyékben és környezetben a hátrányos helyzetet, a leírt községet, a kifosztott falut és vidéket, az eszköztelenné vált tanácsokat és önkormányzatokat jelentették - fakadtak azok a motivációk, amelyek akkor a közösség szervezés és egy újfajta közéletiség, közéleti szellem kifejezésével megindították a népfoiskolai tanfolyamokat.

Természetesen sok tekintetben ezek hasonlóak voltak és ma is hasonlóak akár a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatnál, akár a művelődési otthonokban folyó tevékenységekhez. Az elkülönülés hang súlyozásának szándéka nélkül azonban azt meg kell említeni: ez a mozgalom azon túl, hogy a saját tradícióiból is táplálkozik, azon túl, hogy a mai nemzetközi gyakorlathoz és tapasztalatokhoz is alkalmazkodni kíván, talán annyiban tért el és tér el ma is az említetektől, hogy elsősorban nem intézményekben és szervezeti keretekben gondolkodik, hanem az állampolgárok közösségeinek létrehozására és azok igényeinek, érdekeinek érvényre juttatására törekszik.

Ez a mozgalom már az úgynevezett rendszerváltás formai aktusai előtt is a maga nagyon szerény eszközeivel egy olyan Magyarországot kezdett el építeni, amelyik azóta már hivatalos programmá vált. Persze kérdéses, hogy valójában milyen Magyarország építése folyik és hogyan lesz ebből egy új, demokratikus magyar társadalom, egy új magyar szellemiség. Az akkor még a különböző pártzubonyokba be nem öltözött értelmiségiek (akik azóta egymással esetleg szóba sem állnak és vastag, láthatatlan falak választják el egymástól őket a parlamenti padsorokban, a frakciókban), az ún. alternatív vagy ellenzéki értelmiség színe-java kapcsolódott a 80-as évek közepén és végén ehhez a mozgalomhoz, vált tanfolyamainak előadójává. Ezen a fórumokon indult el olyan, a korabeli bizalmi válságot kiküszöbölő akaró, a társadalmi bizalmat és öntudatot, a közösségi szellemet újraépítő, nyílt szellemű gondolkodás, amely a kiutat kereste és amely ezen értelmiségiek közreműködésével először beszélt arról, hogy miért lehetetlenült el ez a rendszer, hogy miért szükséges a többpártrendszer, hogy mit jelent az európai parlamentarizmus. Ezek a kérdések gyakorlatilag akkor még a tömegkommunikációban sem szerepelhettek. A népfoiskolai kisközösségekben, szellemi műhelyekben azonban meg jelentek. Ez nagy mértékben megmutatkozott a 90-es önkormányzati választások idején, amely már a magyar politikai közvélemény és politikai aktivitás leszálló ága volt. A "nagy év", 1988-89 után a

90-es parlamenti választások részvételi aránya már mutatja, hogy egy nagyon bölcs politikai kultúra és magatartás alakult ki, amely folyamatosan vezetett a csömörhöz és a passzivitáshoz. Ez már megmutatkozott a 90-es önkormányzati választásokon, ahol természetesen már az új helyzetnek megfelelő hatalmi harc kérdésévé is vált az önkormányzati választás. Nos, politikai vagy politológiai értékelésekbe való bocsátkozás nélkül is megállapítható, hogy a kistéleplések nagy részében, ahol ún. független polgármesterek kerültek megválasztásra, bizonyítható volt, hogy ahol korábban működő közösség létezett és ezek között netán éppen népfoiskola is működött, ott a helyi közösség viszonyai átláthatóbbá váltak, ott a megfelelő személyiségek szembetűnőbb szereplőivé váltak a közéletnek, akiket a helyi közösség biztonságosabban meg tudott ítélni. Éppen ezért ezen helyek nagy részén, majd mindegyikén, szerencsésebb kiválasztással történt meg akár a képviselőtestületi tagok, akár a polgármesterek választása. Tehát nem alakult ki olyan akut helyzet, mint általában az országban, amikor is akár politikai pártok, akár családi klánok uralmaként politikai patthelyzet és kontraszelekció valósult meg az önkormányzati képviselőtestületekben. Ez pedig a verekedésen és marakodáson kívül mozgásképtelenné és teljesen destruktívvá tette az önkormányzatok működését.

Ez mindenképpen bizonyítja azt, hogy az önkormányzatoknak és a helyi társadalmaknak a kapcsolatában valóban a népfoiskola az, amely a leginkább, a legfőbb orientációjában és célkitűzésében autonóm személyiséget, autonóm közösséget, felelős állampolgárt próbál nevelni és formálni. Ennek az intézménynek, mint ahogy minden más közösségi művelődésnek, óriási szerepe van a helyi társadalom felélesztésében, a helyi társadalom és az önkormányzat közötti kapcsolatrendszer kiépítésében, ápolásában.

Más kérdés természetesen, hogy az önkormányzatok politikai sorsa a magyar politikai életben az elmúlt másfél-két évben hogyan alakult. Nyilvánvaló, hogy a nagyon korán jött és gyors politikai átalakulásban létrejövő pártoknak részben a civil társadalmat kellett gyarmatosítaniuk vagy ennek a szellemi elitjét kellett kiszippantaniuk az új politikai elitbe. Tehát ez a szféra adta a társadalmi bázist, pozitív értelemben az önkormányzatok szintjén, de országosan is, hiszen Magyarországon az elmúlt 15-20 év puha diktatúrájának a liberalizált viszonyai ellenére sem alakulhattak ki olyan politikai mozgalmak, amelyek széles népi-társadalmi bázison formálhatták volna ki a maguk arculatát.

Egyrészt tehát az a tény, hogy az új politikai szervezetrendszerek kénytelenek voltak a civil társadalom kialakulatlansága ellenére ebből elszippantani a szellemi erőket vagy ezeket is gyarmatosítani, másrészt az általános magyar politikai helyzet alakulása - amely végülis társadalmi közönyhöz és a legitimációs biztonság mellett, a vasbeton beágyazottság mellett egy egyre nagyobb, újabb bizalmi válság kialakulásával együttjárva politikai közönyhöz, passzivitáshoz vagy némely tekintetben passzív rezisztenciához is vezetett - egyáltalán nem kedvez és kedvezett azoknak a mozgalmaknak, így pl. a népfoiskolai mozgalomnak sem, amelyeknek mindenképpen van egy közéleti funkciója, töltése és amelyek a 80-as évek közepétől, különösen az

1986-89 közötti időszak hatalmas illúziókkal együttjáró reménységéből és politikai aktivitásából is nagyon sokat kamatoztattak.

Mélyebb vagy politikai jellegű elemzésbe úgy hiszem, nem kell hosszabban belemennem, hiszen jól ismertek azok a problémák, amelyek az önkormányzatok magárahagyottságát, vergődését és sok esetben kiúttalanságát, válságát jelzik. Az országos politikai viszonyok leképezésén túl az önkormányzatok maguk sem rendelkeztek és rendelkeznek azzal a lehetőségekkel, hogy ne ehhez alkalmazkodjanak, továbbra is bizonyos értelemben a felsőbb hatóságoktól és intézményektől várják a megoldást. Holott a helyi társadalomban a "segíts magadon, az Isten is megsegít" elve alapján kellene próbálkoznuk integrálódni, megszerveződni és új szemlélettel, megközelítéssel kitörési pontokat keresni. Természetesen ez jórészt - az önkormányzatok nagy része esetében - szinte lehetetlen, hiszen a leépültség és a magárahagyottság olyan mértékűvé vált, amellyel szemben egy nagyon átgondolt országos politika és az önkormányzatok tényleges jogainak az érvényesítése lenne szükséges. Főként annak a jognak a biztosítására gondolok, hogy az önkormányzatok valóban önkormányzatok, tehát az egyik hatalmi ág, amely önálló politizálást és önálló gazdasági lehetőségeket jelent. Ma ennek sem az intézményrendszere, sem a nagypolitikában vagy országos politikában hirdetett irányvonala nem valósult meg kellőképpen.

Ennek ellenére nem szabad lebecsülni annak a jelentőségét, hogy egy jól működő szociális politikában a megfelelő anyagi és gazdasági forrásokkal rendelkező önkormányzatok nélkül is egy sor társadalmi erőforrás áll rendelkezésre, amely az önkormányzatok helyzetét, kitörési lehetőségét adhatja. Bizonyára a jelenlétüknek is általános tapasztalata, hogy sokszor nem az egyes társadalmi csoportok vagy egyes személyek problémáinak a kezelése vagy annak valamilyen anyagi-finanszírozási feltételének a megteremtése a feladat, hanem csak a megértés vagy az emberekkel való megfelelő kézfogás, az emberekkel való megfelelő bánásmód, a megfelelő kapcsolatteremtés. Az egyre drámaibb elszegényedés és gazdagodás mellett valójában a legnagyobb társadalmi probléma az önkormányzatoknál, a településeknél is a bizonyosságnak, a biztonságnak a hiánya, a reménytelenségnek vagy a kiúttalanságnak a tudata és az emberek egymástól való elszigeteltsége, magárahagyottsága. Tehát nem csak a részben örökölt, részben azóta púpozott, felhalmozott objektív problémáink és gondjaink terhelnek bennünket, hanem az egyik legnagyobb gond ennek az emberi és lélektani oldala. Arról a pesszimizmusról beszélnek, amit a nemzetközi közvéleménykutatások is megerősítenek Magyarországgal kapcsolatban. Annak a lelki-ségnek a hiányáról van szó, amely lehetővé teszi egy elviselhetetlen helyzet elviselését is, amely viszonylag áttekinthetővé teszi ezt a helyzetet, ami a szegénységben is megőrzi a tisztességet, a kiszámíthatóságot és a túlélés biztonságát nyújtja. Egy olyan társadalmi magatartás, egy olyan közszellem hiánya ez, amely a szolidaritásra, a helyi közösségekben a viszonyok átláthatóságának tudatára, megismerhetőségére, a nehéz helyzetek átvészelésére, egyfajta közösségi összefogásra épül. Ez az a tudati-lelki váltás, amelyik lényegében nem valósult meg a mai napig, egyáltalán el sem

kezdődött vagy helyesebben szörnyű kudarc érte ezt a lelki-séget. Ez komoly illúzióvesztés. Pedig ez az egyik legnagyobb erőforrás, amelyikre mindenféleképpen támaszkodni kell, támaszkodni lehet. Ennek egyik formája és lehetősége az, hogy a közösségi, karitatív, művelődési, kulturális tevékenységek egyikeként népfőiskolákat csináljunk, hogy népfőiskolákat hozzunk létre egyesületi-társasági formában, olyan szellemi műhelyekként, amelyek az adott településnek és környezetének az emberi-társadalmi gondjait képesek felkutatni a kollektív bölcsesség, a párbeszéd segítségével és külső szakértők megnyerésével. Képesek az egyik ponton az önmegismerést erősíteni, a másik ponton feltárni és kialakítani olyan programokat, amelyek a közösség nagyobb érdekérvényesítését teszik lehetővé. Így tagoltabbá válnak az érdekek egyrészt a közösségen belül, másrészt megerősödik az érdekérvényesítés a közösségen kívül, más szervezetek, a külső környezet és a hatóságok irányába, annak érdekében, hogy a társadalmi erőt ténylegesen mozgósítani képes programok megvalósítására kerüljön sor.

A népfőiskolai mozgalom rendszerváltás utáni kormányprogrammá válása egyben az intézményesedés útján való elindulást is jelentette. A korábbi szétszórta, országos méretűvé vált társadalmi kezdeményezés főhivatású szakemberek, meghatározott infrastruktúra, szakmai tudás, jól szervezett programok nélkül nem válhat lényeges tényezővé a közművelődésben. Ezért öröndetes, hogy az új kormány programjába vette a népfőiskolák támogatását.

Magyarországon ma még nem dőlt el a társadalmi demokráciának a kérdése. Az új társadalmi rendszer képes-e meghaladni az elmúlt 40 évtől, a Rákosi- vagy a Kádár-rendszertől függetlenül azt a közép-kelet-európai dilemmát, hogy társadalom és állam viszonyában egy demokratikusan tagolt és autonómiákból integrálódott társadalom és állam közötti kiegyensúlyozott viszonyra építsen, vagy annak az ideológiától és társadalmi rendszertől függetlenül jelentkező, 100-150 éve visszatérő nagy kísértésnek engedjen, amely az omnipotens államban, a túlcentralizáltságban, a tekintélyuralom és a paternalizmus erősítésében hisz? Nos akkor, amikor az új politikai rendszer társadalmi bázisa sok tekintetben veszélyesen megfogyatkozott, amikor a magyar gazdaságban, a magyar társadalmi életben, a szociálpolitikában és különösen az önkormányzatok működésében - egy nagyon optimális nemzeti egység és összefogás esetében is - rendkívül kicsiny a mozgástér és az átalakulásért nagyon komoly árat kell fizetni, akkor tagolt közösségek, művelt és öntudatos állampolgárok, közösségi szellem és összefogás, társadalmi integráció, társadalmi szervezethezesség nélkül, az atomizáltság közepette bármilyen szélsőségnek a martalékává válhat a társadalom. Olyan társadalmi kataklizmák és destrukció megjelenése következhet be, amely megint évtizedekre kényszerpályára állíthatja az egész magyar átalakulás sikerét. Nem akarom ezt dramatizálni, de nyilvánvaló, hogy a politikai profizmus, a politikai hivatalos intézményrendszer és az egyéni magánélet közötti civil társadalmi szférának a megerősödése nélkül - az önkormányzatok tekintetében a helyi társadalom meghatározott közösségeinek, a helyi nyilvánosságnak és a helyi szellemi fórumokként működő népfőiskoláknak, a folyamatos párbeszédnek az intézményesülése nélkül valójában

nem lesz magyar társadalmi demokrácia és nem lesz gazdasági, társadalmi, politikai előrehaladás, fejlődés sem.

A mozgalom fejlődésében az állami segítség is jelentős szerepet játszott az elmúlt években. A valamikor a 80-as évek közepén, Soros-pályázatból nyert 500.000 Ft-tal induló pályázati igény és lehetőség 1990-ben 3-4 millióra emelkedett. A Művelődési és Közoktatási Minisztérium közművelődési célfeladatok pályázati kiírásán 1991-ben már több mint 150 népfőiskolai pályázatból 120 nyerhetett összesen 33 millió Ft-nyi támogatást. Mindez természetesen kevés a dicsőséghez, a boldoguláshoz, de mindenesetre jelentős fejlemény, ami bizonyítja a tanfolyami keretek között zajló népfőiskolai mozgalom létjogosultságát, s arra sarkall, hogy továbblépjünk azon a küzdőtéren, amely az intézményesítést jelentheti.

Nemrég a Kossuth Klubban a Német Népfőiskolai Szövetség Budapesti Irodájával közösen az iskolán kívüli művelődés és a népfőiskolai törvénykezés európai tapasztalatairól rendeztünk konferenciát, amelyre meghívtuk a parlamenti képviselőket, ígéretüket is bírtuk. Sajnos vajmi kevés érdeklődés mutatkozott a képviselők oldalán.

Vallom és egyetértek német kollégáinknak, Jakob Horn úrnak, barátomnak azzal a véleményével, hogy a népfőiskolának az egyik legfontosabb partnerei az önkormányzatok. A közművelődés és a népfőiskola igen sokszektorú tevékenység más országokban is. Tehát a pluralizmus jegyében saját szervezetei és intézményei vannak a szakszervezeteknek, a különböző pártokhoz közel álló, de azokkal függőségi viszonyban nem lévő, sajátos politikai képzést és nevelést folytató szervezeteknek és az egyházak szervezeteinek. De nincs szereptévesztés, mint ma Magyarországon. Mindent az önkormányzatok azok a pártpolitikától mentes (vagy ha nem, hát azzá tehető) helyi képviseleti szervek, ahol a társadalmi közösséghez legközelebb lévén az egész helyi társadalommal való együttműködés kialakítása és ennek a "közösségi összefogás" alapján történő, pártpolitikai praktikáktól való mentesítése az egyik legfontosabb célkitűzés. A helyi önkormányzat nem mondhatja azt egyetlen helyi problémára sem, hogy az nem rá tartozik. Hasonlóan a népfőiskola is olyan intézmény és olyan szellemi műhely, művelődési tevékenység, amely egyetlenegy komoly helyi kérdésre sem mondhatja azt, hogy az nem tartozik az ő érdeklődési körébe.

Talán azt mondják erre, hogy ez túlságosan megfoghatatlanná és széleskörűvé teszi ezt a tevékenységet. Való igaz, ez befolyásolja a mi intézményesedési törekvésünkben a népfőiskolák profiljának vagy fogalmi meghatározásának kialakítását, amiben azt hiszem, hogy tudatosan van bennünk egy óvatosság. Az a törekvés, hogy ne próbáljuk definíciókba szorítani a népfőiskolát akár a nemzetközi gyakorlat alapján, akár a szakirodalom vagy áltudományos irodalom alapján, hiszen éltető ereje, lényege a társadalmi közösségiség és igény érvényesítése. Milyen nemzetközi modellt kövessünk? Nagyon röviden megfogalmazva: zalai modellt kövessünk, meg Bács-Kiskun megyei, meg sárospataki modellt. Nyilvánvaló, hogy akár a német, a svéd vagy a dán modellből annyi érvényes és annyi kell, amennyit abból meg kell tanulnunk, mint nemzetközi tapasztalatot. Ezt felhasználjuk, de a szervezett szintézis a magyar legyen.

Ez vonatkozik arra a kérdésre is, amikor felvetik, hogy a népfőiskolák foglalkozzanak-e a polgármesterek képzésével, találkozzanak megszervezésével, hiszen Magyarországon egy jól kialakult vagy legalábbis néhány militáns kft.-én túl kialakulófélben van egy intézményrendszer, ami ezzel foglalkozik. Vagy a másik felvetés, hogy foglalkozzon-e a népfőiskola a szociális gondozók képzésével, a munkanélküliek képzésével és az átképzéssel? A népfőiskoláknak nem fő feladatuk mondjuk a szakképzés. Semmiképpen nem intézményesülhetnek ma úgy és a jövőben sem kívánunk, hogy egy önkormányzati továbbképző intézet funkcióit vagy meghatározott kutatóintézetek, egyetemek és felsőoktatási intézmények funkcióit átvegyék. De igenis a leggyorsabban képesek egy kistáji körzetben a legfontosabb szükségletek felismerésére, egy érdekkör alapján az önszerveződés megvalósítására és azoknak a partnereknek a megtalálására, amelyek segítségével ezek az igények kielégíthetők. Ugyanígy a népfőiskolák nem vállalhatják át a szakképzés és az átképzés nagy terhet jelentő állami feladatát, de mint jelentős társadalmi problémával a szegények, a társadalmilag elesettek, a hátrányos helyzetűek iskolájaként és szellemi mozgalmaként szembe kell nézniük a felsorolt problémákkal. Mindenképpen foglalkozniuk kell ennek legalább emberi oldalával. Az lehet tehát a funkciója, hogy a munkanélkülieket egy meghatározott csoportba, közösségbe összehozva megpróbálja megismerni a helyzetüket. Nekik maguknak segít megismerni a saját helyzetüket és ez alapján tudatosítja azt, hogy milyen kitérési lehetőségeik vannak, ha egyáltalán vannak. Ezután jöhet az a szakasz, amely már a hivatásos átképzési intézményekre vonatkozik, amelyek sajnos - legalábbis a tapasztalatom szerint - a mostani drámai helyzetünk zavarában nem találják a helyüket, így nem alakíthatták ki azt az átfogó programjukat, amellyel ezt az egyre nehezebbé váló társadalmi gondot kezelni tudnák. A népfőiskolai tanfolyamok már eddig is megvalósítottak számos olyan átképzési, munkanélkülieket megcélzó elképzelést, amelyek kifejezetten átképzési jellegűek voltak, gondolok itt pl. a zalaiak népművészeti képzési programjára, a nagyon sok helyen megvalósuló gazdaképzőkre, gazdaasszonyképzőkre, és számos más tanfolyamra. De a helyi népfőiskolai tanfolyamok legfontosabb funkciója mégiscsak a közéletformáló, közösségi állampolgárt és közösséget formáló szerepkör marad. Az igényeknek megfelelően szerveződhet a politikusok szintjén, vagy a polgármesterek szintjén, vagy a képviselőtestület szintjén, annak tagjai vagy munkabizottságai számára. Foglalkozhat a helyi közösség szerveződésével, az egyesületek és társaságok szervezésének társadalmi-technikai kérdéseivel, a szociális gondozóhálózat társadalmi úton történő támogatásával. Mindezekben olyan alapszintű gyakorlati jártasságokat és készségeket alakít ki, amelyek felhasználása a mai szükséghelyzetben, a jelenlegi önkormányzatok és a helyi társadalmak problémáinak a megoldásában legalább enyhülést vagy enyhítést hozhat.

A népfőiskolák intézményesedésének előkészítése során és a törvénykezéssel foglalkozó tanácskozáson is felmerült, hogy törvényre, jogszabályra, ajánlásra lenne szükség. Nem hiszem azonban, hogy erre várunk kellene. Az intézményesedésnek egy nagyon fontos területe, hogy ebben az ön-

kormányzatoknak is saját, szabad lehetőségeik vannak: rendeletalkotási és intézményesítési lehetőségeik. Ezért tartottuk fontosnak az Önkormányzat és népfőiskola c. ajánlásunk kiadását és a hasonló célú regionális összejövetelek szervezését.

Természetesen nem azt akarja mondani most a Magyar Népfőiskolai Társaság titkára, hogy az önkormányzatok mindenképpen biztosítsanak a rendes évi költségvetésükben meghatározott összeget a népfőiskolákra. Nem azt akarja mondani, hogy alkalmazzanak főállású munkatársakat és biztosítsanak ehhez épületeket. Nem ezt akarom elsősorban mondani, hanem inkább azt, hogy a közös érdekek felismeréséből hogyan lehet előbbre lépni az intézményesedés útján. Ebben a kapcsolatban nem várhat senki többet, mint amennyit a résztvevők ereje lehetővé tesz. Egy mesterségesen megalkotott rendelet számos problémát vet fel. Azt hiszem, hogy a rendeletek megalkotását is inkább úgy kellene megfogni, hogy az, ami egy közösségben már valamilyen tekintetben normává, elfogadottá, a közvéleményben uralkodóvá vált, azt előbb-utóbb nem árt még szentesíteni is valamilyen regulában. Az önkormányzatoknak e tekintetben szabad lehetőségeik vannak. A népfőiskolai mozgalom országos intézményesedésében, fejlesztésében még a legoptimálisabb állami, kormányzati, kultuszminisztériumi jóindulat mellett is igen szegényes támogatás, igen szegényes költségvetés áll rendelkezésre. Helyben a társadalmi összefogással, önszerveződéssel, a népfőiskolák és az önkormányzatok együttműködésével tudunk csak előbbre lépni.

Végezetül nagyon röviden szólnék csak a Társaság és a népfőiskolai mozgalom ide vágó nemzetközi kapcsolatrendszeréről. Más országok önkormányzatainak és népfőiskoláinak együttműködéséről rendelkezésre tudjuk bocsátani tapasztalatainkat. Tanulmányozásukra az elmúlt évben több tucat népfőiskola-szervezőnk utazhatott a legkülönbözőbb országokba, Németországtól Svédorszáig. Szerkesztettünk egy népfőiskolák és önkormányzatok együttműködésére vonatkozó ajánlást, amely a helyi társadalom újjászervezését segítő népfőiskolák kialakítására ad javaslatot. Felsorolja azokat a területeket, amelyeken ajánlja, hogy egyre több önkormányzat kezdjen ehhez a hasznos, a maga érdekében is érintő és a maga érdekeit is szolgáló népfőiskolai kurzusok megvalósításába. Ehhez szakmai segítséget, a pályázati források közvetett biztosítását, a nemzetközi kapcsolatokat vagy éppen a nemzetközi tanulmányutakat a Népfőiskolai Társaság szívesen szervezi és biztosítja.

Ezeket a bevezető gondolatokat szeretném az Önök figyelmébe ajánlani a mai napi megbeszéléshez, tanácskozáshoz. Köszönöm szépen!

Dr. Selmeczy Kamill:

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Megköszönöm Titkár úrnak az előadását, és engedjék meg, hogy szeretettel köszöntsem a körünkben megjelent Jakob Horn urat, akit szeretnénk felkérni előadása megtartására a népfőiskolák, az önkormányzatok és az állam kapcsolatrendszeréről. A nemzetközi tapasztalatok megismeréséhez mindannyiunk számára rendkívül hasznosnak ígérkezik az előadás. Kérem, hallgassuk figyelemmel!

Jakob Horn:

A népfőiskola, az állam és az önkormányzatok viszonya

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves Barátaim!

Több ok miatt is nagyon örülök, hogy a mai rendezvényre meghívást kaptam. Először is nem vagyok arról meggyőződve, hogy Magyarországon az összes fontos döntést éppen Budapesten kell meghozni. Bár Budapest egy nagy főváros, rengeteg művelődési lehetőséggel, de azt hiszem, hogy a felnőttképzés vidéken is nagyon fontos, talán fontosabb, mint Budapesten. A második ok, amiért örülök a meghívásnak, az az, hogy reménykedtem: régi barátokkal és vitatársakkal jövök itt össze, és talán új barátokra és vitatársakra is szert tehetek. A harmadik pedig egy személyes ok lenne: szívesen jöttem Zala megyébe, Zalaegerszegre, mert itt földrajzilag kissé közelebb kerültem első és második hazámhoz, igaz viszont, hogy kicsit távolabbra a harmadik hazámhoz, amelynek egészen mások a gondjai. Az első hazám Bácska, ott születtem és tizenkét éves koromig ott éltem. A második hazám Ausztria, Styria, nincs innen messze. Ott jártam iskolába. A harmadik hazám pedig a Német Szövetségi Köztársaság, ahol a felnőttoktatásban dolgozom. Ennek kapcsán kerültem Magyarországra, és most itt dolgozhatok.

A rendezők megkértek arra, hogy beszéljek szövetségi felépítéséről és az állam szerepéről. Ha az állam szerepéről beszélek, akkor az állam valamennyi szintjére gondolok: kezdve a kisebb helységek önzagzatásától, önkormányzatától a nagyobb városok önkormányzatáig, beleértve a következő lépcsőfokokat is: a tartományi felépítést és a nemzeti, parlamenti, kormányzati szintet is. Természetesen ez Németországban, mivel 1990 óta megnövekedett a terület, kissé bonyolultabb.

A háború után a művelődést és a képzést Németországban az egyes tartományok jog- és hatáskörébe utalták. Ennek természetesen konzekvenciái vannak a felnőttképzésre és egyáltalán az oktatásra nézve. Ha a népfőiskoláról beszélek, akkor feltétlenül meg kell említenem a Magyarország és Németország közötti különbségeket ezen a területen.

Németországban népfőiskola alatt intézményt értünk. Míg Önöknél - én legalábbis így értelmezem - a népfőiskola pedagógiai kurzusokat, tanfolyamokat jelent. Erre feltétlenül rá kellett mutatnom, mert csak így válik érthetővé, hogy mi Németországban a kapcsolat a helyi szinttel, a tartományi szinttel és végül a szövetségi szinttel. A felnőttképzésnek az a pluralizmusa, amit Sz. Tóth János említett, nálunk is létezik, sőt, nagyon szembeötlő. Ez azt jelenti, hogy sok társadalompolitikai csoportosulásnak megvan a maga önálló felnőttképzési formája. Néhányat meg is említenék. A sorrendnek semmi köze nincs a megítéléshez, mégis azokkal a csoportosulásokkal kezdeném, amelyek nagyon komolyan veszik tagjaik képzését és továbbképzését. Ilyenek a szakszervezetek és az egyházak, a munkaadók szervezetei és az iparegyesületek, továbbá a politikai pártok. Emellett léteznek a népfőiskolák mint intézmények, amelyeknek fő feladata ugyancsak a felnőttképzés és a továbbképzés.

Mi különbözteti meg a népfőiskolákat az előbb említett felnőttképzési csoportosulásoktól? Ezt a kérdést viszonylag

könnyű megválaszolni, Önök is tisztában vannak ezzel. Az egyházi csoportok elsősorban egyházuk tagjaihoz, hívőikhez fordulnak. A katolikus egyház a katolikusokhoz, a protestáns egyház a protestáns vallásúakhoz. A szakszervezet szintén a saját tagjaihoz, a politikai párt a párt tényleges vagy potenciális tagjaihoz. A népfőiskola viszont a lakosság minden csoportjához fordul, nincsen egyetlen csoporthoz kötve, programját minden érdeklődőnek felkínálja. Ez adja a népfőiskolának a demokratikus legitimációt, és ennek alapján kérhet az államtól helyi, tartományi szövetségi szinten egyaránt pénzügyi támogatást. Mert ezzel a népfőiskola fölállal - többek között - egy fontos állami feladatot: a felnőttképzést. A felnőttképzés és a továbbképzés a modern oktatásügynek nagyon fontos oszlopa. A Németországban meglévő 1200 népfőiskola (bele értve a volt NDK területén lévő népfőiskolákat is) kb. 60 %-ban az önkormányzatok tulajdonában van, ill. az önkormányzat finanszírozza a tevékenységüket. Olyan értelemben, mint Magyarországon a demokratikus változások után: hogy a művelődési ház a város tulajdonában van. De még a fennmaradó 40 %-ban is az önkormányzat döntési joggal rendelkezik fölöttük. Természetesen az állami és a szakszervezeti intézmények is kapnak állami támogatást. Hogy milyen kritériumok alapján, azt törvény szabályozza tartományonként. A kép tehát tartományonként különböző, mivel a kulturáért és a képzésért nem csak a helyi önkormányzatok és az állam, de az egyes tartományok is felelősséggel tartoznak. 16 szövetségi tartományunk van, ebből kifolyólag 16 különböző szabályozás. Most a törvényi szabályozásnak csak két végtelen esetére utalok.

Az első példa Bajorországról, amelynek történelmileg nagyon sok kapcsolata van Magyarországgal. Itt rendkívül hajlékony, rugalmas, nyitott törvény vonatkozik a felnőttképzésre. Az állam adja a pénzt és utána mindent ráhagy a szervezetekre, a népfőiskolára, az egyházra, a szakszervezetre stb. A következő kritériumok meglétét követeli meg: a saját tagságtól függő, azokat szolgáló szervezeteknek is fel kell kínálniuk programjaikat mindenkinek, nem csupán tagjaiknak. Tehát pl. az egyházi szervezet nem csak a saját hívőinek szolgált, hanem mindenkinek. Továbbá a szervezetnek egész Bajorországra kiterjedő hálózattal kell rendelkeznie. Tehát nem egyes intézmények, hanem intézményrendszerek támogatásáról van szó. A programnak nem csak tagsági érdeket kell szolgálnia, hanem általános művelődési érdeket. Ezen felül a többi kritérium már kisebb jelentőségű. Ilyen feltételekkel finanszírozza az állam a szervezet programjának egy részét. Ezután sem pedagógiai és semmilyen más szempontból nincs joga beavatkozni a működésbe.

Westfáliában, Hessenben másfajta törvényi szabályozás van. Ott pl. előírja a törvény, hogy 35 ezer lakos fölött köteles az önkormányzat népfőiskolát létrehozni. Azért, hogy az ennél kevesebb lakosú településeket ne hozzák nehéz vagy hátrányos helyzetbe - mert ez diszkrimináció lenne -, felkínálja a törvény, hogy több település társulásban hozzon létre népfőiskolát. E társulások ugyanazt a támogatást megkaphatják, mint a nagy lélekszámú városok.

E két véglet között még rengeteg variáció él. Az egyikben közös, hogy a népfőiskolákat támogatják elsődle-

gesen, és másodsorban minden olyan szervezetet, amely feladatának tekinti a felnőttoktatást, -képzést, továbbképzést.

A népfőiskolák támogatásában is különböző formák valósulnak meg. Az 1200 népfőiskolának 6000 fiiláléja van, beleértve a volt NDK területén lévőket is. Ezeket mind az önkormányzatok intézményeinek lehet nevezni. Ám a népfőiskolák regionális szerveződései, szövetségei - legyen az bármely részén az országnak - már nem állami, hanem civil intézmények. Regionális szinten ezek koordinálják, segítik és felügyelik a helyi népfőiskolák szakmai tevékenységét. A 16 tartományi szövetségnek van egy országos szintű csúcsszervezete - itt dolgozom én is -, amely ugyancsak társadalmi és nem állami szervezet. A tartományi szövetségek ugyanúgy kapnak állami támogatást, mint az országos szövetség. E szövetségek felméri a helyi népfőiskolák érdekeit és magasabb politikai szinten harcolnak azért, hogy továbbra is elismerjék a népfőiskolák képzéspolitikai jelentőségét, másodsorban pedig azért, hogy a színvonalasabb munkára lehetőséget adó gyarapodó támogatásban részesüljenek. A politikusokat - főképp akkor, ha pénzről van szó - nem túlságosan könnyű meggyőzni. Ezért attól sem rettenünk vissza, hogy a konkurenciával tárgyalóasztalhoz ülünk, pl. a katolikus, az evangélikus, a szakszervezeti felnőttképzés szervezeteivel. Keressük a konszenzus minimumát, közösen nyújtunk be követeléseket a parlamenthez, a kormányhoz. A közösen képviselt követelésnek természetesen egészen más a súlya, mintha a szervezetek egyedül törekednének erre. A népfőiskolák legfőbb demokratikus legitimálói - és ezt nem szabad elfelejteni - a kurzusokon résztvevő hallgatók. Ők pedig többen vannak, mint a Bundesligában szereplő csapatok összes meccsén a nézők. Ez az érv néha meggyőzi a politikusokat is, és talán-talán több pénzt adnak céljainkra. Azért "talán", mert a felnőttképzés egyetlen országban sem áll az oktatásügy élén. Számokban kifejezve: 1990-ben (ez az adat csak a volt NSZK-ra érvényes, a volt NDK területéről még nincsen statisztika) csak a népfőiskolákat 7 millió hallgató, résztvevő látogatta a különböző tanfolyamokon. Ez figyelemre méltó szám. Azt bizonyítja, hogy szükséges a képzésnek ez a formája, mert a résztvevők minden kényszerűtől mentesen, önkéntesen jönnek, nem csak az idejüket áldozzák rá, hanem egy kis pénzt is.

Érdekes és fontos itt Magyarországon arról elgondolkodunk, hogy egyáltalán milyen feltételek között kell vagy lehet e képzéseket finanszírozni. A volt NSZK-ban a népfőiskolák működési költségeinek egyharmadát a helyi önkormányzat, további egyharmadát a tartományi szint biztosítja, végső harmadát pedig maguk a résztvevők fizetik be tanfolyamdíjként. Ezek az adatok átlagot tükröznek, az arány tanfolyamról tanfolyamra változik, népfőiskolánként és tartományonként is különböző. A lakosság bizonyos csoportjainak nem kell fizetniük részvételi költséget, ezek pl. a munkanélküliek, akik számára a képzéseket a munkaügyi hivatalok finanszírozzák. Ennek hiányában is fogadnak munkanélkülieket, ha bizonyítani tudják, hogy valóban munkanélküliek, s így szociálisan hátrányos helyzetben vannak.

Még nagyon sokat lehetne beszélni a német népfőiskoláról és a német felnőttképzésről, de ennek a rendezvénynek

a keretében nincs lehetőség erre. A mai és az ezt követő regionális találkozókra közösen próbáljuk meg a magyar felnőttképzés oktatáspolitikai súlyát növelni, meghatározni a népfőiskola helyét a felnőttképzésben. Megkísérjük az önkormányzatokat meggyőzni arról, hogy a pénzügyi beruházások ezen a téren a jövőt szolgáló, emberekbe történő befektetések. Méghozzá olyan emberekbe, akik jelenleg nehéz helyzetben vannak és próbálnak orientálódni, irányt keresni általában politikailag is, gyakorlatilag pedig a munkapiacra. Tehát ezek a rendezvények Magyarország különböző részein végső soron kísérletek a politikai felelősök meggyőzésére, hogy szükséges tenni a felnőttképzésért, a népfőiskolákért.

Ha ma egy német áll Önök előtt, akkor ez nem azért van, mert a német kormánytól arra kaptunk volna pénzt, hogy itt a német nép főiskoláit honosítsuk meg. Nem ezért vagyunk itt! Azért vagyunk itt, hogy Önöknek átadjuk a tapasztalatainkat és hogy bátorítsuk Önöket. Önökkel együtt törekszünk egy magyar rendszer kifejlesztésére, amely tekintetbe veszi az egyes és az összes polgár érdekeit is. Éppen emiatt nem vagyok híve annak a gondolatnak, hogy kész modelleket adjunk át. Sem német modellt, sem svéd modellt, sem dán modellt. Amire Önöknek szükségük van, az egy sajátos rendszer. Egy olyan rendszer, amelynek van demokratikus legitimációja. Amely elsősorban a magyar viszonyokra figyel és nem azoknak az érdekeit szolgálja, akik mintegy véletlenül, választások révén most éppen meghatározzák a politika irányát. Olyan rendszerre van szükségük, amely - a legkisebb falutól kezdve a legnagyobb városig - a polgároknak szolgál. Ebben szeretnénk Önöknek segíteni.

Törekvéseinket kormányaink is elfogadják. Febr. 6-án járt a mi szövetségi kancellárunk Magyarországon. Nem csak a magyarországi németeket látogatta meg. Itt tartózkodása arra is szolgált, hogy megpecsételődjön egy egyezmény a Magyar Köztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság között. Ezt a szerződést február 6-án alá is írta Antall József miniszterelnök és Helmut Kohl szövetségi kancellár. Valamennyien büszkéek lehetünk arra, hogy a népfőiskolai együttműködés bekerült ebbe az egyezménybe, amelyben a Német Népfőiskolai Szövetség és magyar partnerintézményei együttműködését egy paragrafus külön tartalmazza.

Két magyar partnerünk van: a Magyar Népfőiskolai Társaság és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat egész hálózatával. Az előttünk álló feladatokat csak mi hárman nem tudjuk megvalósítani. Más kapacitásokat, erőket is be kell vonnunk. Példaként említeném a művelődési központokat és házakat. Tudom, hogy nem egyszerű. A magyarországi helyzet sem egyszerű az itt élők számára. S várható, hogy még nehezebb lesz a helyzet. Ezért valamennyiünk összefogása szükséges. Ehhez szeretne a német kormány Önöknek pénzügyi segítséget is adni és a Német Népfőiskolai Szövetség támogatását is rendelkezésre bocsátani.

Nagyon köszönöm figyelmüket!

Dr. Selmeczy Kamill:

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Megköszönöm Jakob Horn úrnak igen gyakorlatias, világos okfejtését, a németországi ismertetőt és azokat az ajánlásokat, amelyeket a mi épülő, szerveződő, intézményesülő népfőiskoláink vonatkozásában elmondott. Úgy gondolom, hogy az a bizonyos csúcsszervezet vagy a csúcsszervezetek, amelyek a kormányzattal képesek tárgyaló viszonyba kerülni, rendelkezésre állnak. Azt hiszem, a harcosságot sem lehet hiányolni a népfőiskolák érdekeit képviselő csapatból. A pénzügyi finanszírozás kérdése nyilvánvalóan minden tekintetben és más területeken is kérdéses. E területen - felismerve mindazokat a lehetőségeket, amelyeket itt hallottunk, amelyeket a népfőiskola tud nyújtani - döntő szerepük lehet az önkormányzatoknak. Az elhangzottakon túl van még egy "magyar sajátosság", amelynek megoldásán megint közösen kell munkálkodnunk: az embereknek az érdeklődését kellene fölkelteni, ill. olyan körülményeket teremteni, amelyben az egyénnek sajátos, "önös" érdekévé válik az, hogy szabadidejében vagy éppen a munkanélküliség ideje alatt képezze, átképezze magát. Az iskolarendszerünkben dolgozó pedagógusoknak is döntő szerepük van abban, hogy ezeket az érdeklődéseket vagy "önös" érdekeket fel tudjuk ébreszteni az emberekben. Így lesz lehetséges, hogy pár év múlva mi is el tudjunk mondani olyan szép számokat a résztvevői körökről, mint amit Jakob Horn úr említett itt a németországi népfőiskolák sikeres működésével kapcsolatban.

A két előadás után szeretnénk most megadni a lehetőséget arra, hogy az előadónak kérdéseket tehessenek föl. Önöké a szó!

VÁLOGATÁS A KÉRDÉSEKRE ADOTT VÁLASZOKBÓL

Jakob Horn:

Arról szeretnénk Önöket, polgármestereket meggyőzni, hogy a népfőiskola, ill. az egész felnőttképzés nagyon polgárközelű forma, nagyon rugalmas, az egyetlen képzési rendszer, ahol maguk a résztvevők határozzák meg az oktatás tartalmát. Az általános iskolában van tanmenet, a középiskolában is, a szakközépiskolában is meg az egyetemen is. Egyedül a felnőttképzésben, a népfőiskolában dönthetik el maguk a résztvevők az oktatás tartalmát. Pedagógiaiilag bármilyen jó lehet a program, ha senki nem jön el. A polgároknak maguknak kell eldönteniük, hogy mire van szükségük, mit csináljanak. Ehhez persze pénzre van szükség, de nem a pénz a legfontosabb. Ami igazán fontos, az a mi saját meggyőződésünk és a polgárok érdeke!

A németországi helyzet bemutatásakor nem említettem, hogy nálunk is vannak bentlakásos népfőiskolák, szám szerint 280. Ez a forma a legjobban Dániában kifejezett, ahol a történelem folyamán a paraszti társadalom nagyon fontos szerepet játszott. A modern munka világa és a modern család azonban más szervezetet követel. Németországban az

elmúlt években sok bentlakásos népfőiskolának komoly problémái voltak. A bentlakásos tanfolyam nagyon sokba kerül, erős infrastruktúrát követel (épület, személyzet stb.), egész éven át üzemelnie kell, akár vannak tanfolyamok, akár nincsenek. Egyre nehezebben engedi meg a mi mai világunk, hogy 8 vagy 10 napig valaki egy tanfolyamon vegyen részt. Ott célszerű a tanfolyamot megszervezni, ahol a potenciális résztvevők laknak, élnek. A lakosság egy igen kis része hajlandó csak arra, hogy az őt törvényesen megillető szabadságát tanulásra fordítsa. Európa különböző részeire szeretnének eljutni, s nem bentlakásos tanfolyamokon résztvenni. A bentlakásos népfőiskola egyre kevésbé felel meg a modern kor követelményeinek. Persze egyiknek-másiknak vitán felül meg van a létjogosultsága. De már korátsem olyan nagy a képzéspolitikai értékük, mint pl. Németországban a II. világháború után. A tagságra épülő szervezetek, mint pl. az egyház vagy a szakszervezet, előnyben részesítik a bentlakásos formát. Ezzel az eszközzel "jól együtt lehet tartani a nyáját". És persze pedagógiai okok is közrejátszanak ebben.

Ma azt mondják, kevés értelmiségi van a falvakban. A kérdés csak az, hogyan értelmezzük az értelmiség fogalmát. A felnőttképzés népképzés. (Bár tudom, hogy itt Magyarországon ideológiai okból nem igazán kedvelik a "nép" szót.) Ennek ellenére a felnőttképzés a szó szoros értelmében népképzés, amelyben nem csak értelmiségiekre van szükség, hanem népművelőkre, motiválókra, akik adott esetben a polgármesterek is lehetnek, olyan értelemben, hogy kezdeményezik a szerveződést vagy szervezőként lépnek fel, s aztán majd már önmaga a csoport definiálja, hogy mit is akar. S az önkormányzatnak ezt kell megpróbálnia megvalósítani.

Sz. Tóth János:

Nem hiszem, hogy bárki kétségbe vonhatná, miszerint a mai magyar politikai kultúrának nem kell új követelmények szerint szerveződnie, fejlődnie. Mégis: az a magatartás, ami ma Magyarországon kialakult a felnőtt társadalomban, amely a passzív visszahúzódság, vagy a csömör, vagy az undor, vagy a harag következménye - az a lehető legmagasabb politikai kultúra a meggyőződésem szerint. S egy nagyon komoly népi bölcsességen alapszik, tudniillik azon, hogy a hazafiság egyik legfontosabb forrása a társadalmi részvétel. A részvétel lehetősége a saját sorsom és a közösségem sorsának a befolyásolásában. Ez a hazafiságforrás eldugulni látszik vagy legalábbis nem nő ez a forrás az elmúlt években úgy, ahogy kellene.

Egyetértek Jakob Hornnal a bentlakásos népfőiskolák megítélésében. Nemcsak abban, hogy vannak-e vagy lennének-e elégséges források a magyar költségvetésben ilyen intézmények kialakítására. Természetesen ha voltak tízmilliárdok pártoktatási központokra és laktanyákra, akkor kellene, hogy legyen, de a lepusztultság miatt nincs. De ha lenne is, akkor is kétségem volna, hogy az elmúlt 40 év magyar életmódjából, önszippolyozó életstratégiájából telik-e arra, hogy mint Dániában vagy Svédországban beszéljünk valaki három hónapra vagy két évre egy népfőiskolai kurzusra, amely mondjuk a dél-németországi klasszikus zene 19. szá-

zadi történetével foglalkozik. Bizonyos sebek és mentalitás gyógyulására szükség van. Ezért tartjuk kezdetűl, a '80-as évek elejétől-közepétől fontosnak ezt a tanfolyami közösségi, önszerveződési formát. Meggyőződésem, hogy az intézményesedés későbbi szakaszában is az egyik uralkodó tevékenységi formája lesz a népfőiskolának. Emellett már ma is az ország 8-10 helyén - pl. Sopronban, Zalában, Sárospatakon - számos olyan ingatlan hasznosítási kezdeményezés elindult, amely bentlakásos népfőiskolai központok föllállítását célozza.

A másik kérdés: főként a kistelepüléseken az anyagiak hiánya. Ez a kérdéskör összefügg az intézményesedés problémájával. Miként napjainkban a Magyar Népfőiskolai Társaság is tagszervezetek szövetségévé kíván átalakulni, javasoljuk helyi szinten is népfőiskolai egyesületek létrehozását, valamint, hogy a regionális egyesületek, szövetségek - akár önkormányzatok összefogásával is - hozzanak létre pl. helyi, táji vagy regionális alapítványokat. Nagyon sikeresen működik már ilyen Bács-Kiskun megyében, ahol a Megyei Közgyűlés 2,5 millió Ft-tal támogatta az alapítványt. Szolnokon a Györffy István Népfőiskolai Alapítványhoz szintén nagy összeggel járult hozzá a Megyei Közgyűlés. E formában az önkormányzatok társulásával, ösztöndíjak létesítésével vagy közös alapítással, különböző belső szabályzatokkal a minimálisan szükséges pénz előteremthető. A tanfolyamok sikerével biztosítható a legitimáció: a használó közvélemény legitimációja. Ez az érdeklődés a biztosíték arra, hogy ez az önszerveződés érdekérvényesítéssel tud valóban a ma is sok tekintetben pazarló bürokrácia és állami költségvetés viszonyai között a maga számára tisztességes és a működésképeséghez minimálisan szükséges anyagiakat szerezni. A minimálisan szükséges anyagiak mellett a legfontosabb a saját szellemi nyitottságunk és együttműködési készségünk.

Dr. Selmeczy Kamill:

Nagy az előnye annak a településnek, ahol már működnek, léteznek egyesületek és alapítványok. Ez az az ugródeszka-helyzet, amiből igazán jó helyi politikát lehet produkálni, amikor az emberekben megvan az a jól felismert szándék, hogy saját sorsuk intézését kezükbe véve ilyen módon segítsenek önmagukon.

Jakob Horn:

Ma a modern polgári államokban és Magyarországon is csodálkoznak azon, hogy milyen kevesen vesznek részt a politikában. Ez elsősorban a választásokon való alacsony részvételi arányban mutatkozik meg. Ez azonban nem csoda. Csak akkor érdekli a polgárt a politika, ha úgy érzi, hogy ténylegesen beleszólhat annak alakulásába. A demokratikus rendszerben van képviselő, reprezentáció a választások révén, könnyen abba a tévedésbe esnek a polgárok, hogy a megválasztott politikusok majd közvetlenül ki fogják elégíteni az ő követeléseiket. Ez különösen súlyos probléma Magyarország mai helyzetében. Az 1990-es választásokon megválasztott politikusok mind szent esküt tettek arra, hogy a jövőben jobb lesz a sorsunk. De ha a polgárok több-

ségének azt kell megállapítania, hogy ez nem így van, akkor az jut az eszükbe, hogy hazudtak nekik. Mert nem az a 3 % választotta meg többségi szavazással a politikusokat, akiknek valóban jobb lett a sorsa. Ha a lakosság 30 %-ának olyan jövedelemből kell élnie, ami az abszolút szegénységi határ alatt van - elsősorban nyugdíjasok, munkanélküliek és fiatalok, akiket még szakmára se képeznek ki -, akkor a politikusok nem csodálkozhatnak azon, hogy ezek az emberek azt mondják: nem így képzeltük a dolgot.

A felnőttképzésben sem pártpolitikai alapon kell dolgozni, hanem meg kell kérdezni a polgárt: mire van szüksége? És e mögé kell állnia a politikai tekintélynek. Meg vagyok győződve arról, hogy a falusi polgárok se hiszik azt, hogy az önkormányzatok mindent meg tudnak valósítani. De hogy legalább megkérdezzék őket, az nagyon fontos. Mert ebből azt látják, hogy a vezetőket érdekli az ő problémájuk. A mi esetünkben azt is a felgyűlésen kell megkérdezni, hogy az emberek mit várnak a helyi népfőiskolától. Természetesen nagy vonalakban tudjuk, milyen válaszokra számíthatunk az előregedett, elmagányosodott falvakban: gazdasági bajok, egészségügyi és szociális problémák, felelősség a szakmát nem tanuló ifjúsággal szemben, fiatalok és idősebbek viszonya. Ezeket mind el fogják mondani és erről már lehet vitatkozni. Ha ezt tesszük, akkor polgárközei felnőttképzésünk és népfőiskolánk jön létre.

A Német Népfőiskolai Szövetség itt Magyarországon támogatja a felnőttképzés minden törekvését. Elsősorban mozgalmakat és nem szervezeteket segítünk, tehát az elsősorban az emberek támogatását jelenti. Nem csak Magyarországon végezzük ezt a munkát, hanem minden olyan országot támogatunk, amelyek szegényebbek Németországnál. Ezért is mondtam már többször is, hogy a felnőttképzésben nem mindig pénzre van szükség. Nem csak a népfőiskolai mozgalmat támogatjuk anyagilag, hanem a TIT működését is és nyitottak vagyunk minden más szervezet felé is, amelyek a polgárok érdekeit tartják szem előtt, képviselik. Nem támogatjuk azoknak a szervezeteknek a tevékenységét, amelyek kereskedelmi szempontok szerint kalkulálnak.

Olyan országból jöttem, ahol piacgazdaság van, de szociális piacgazdaság. A felnőttképzést, a továbbképzést nem szabad csupán a piac törvényeinek alárendelni. Ezt hangsúlyozottan el kell mondani a jelenlegi magyar viszonyok közepette, mert sok olyan politikus és minisztériumi hivatalnok van, akik azt az elvet képviselik, hogy bízunk rá a felnőttképzést a szabad piacra, hiszen készek a polgárok egy német vagy angol nyelvi tanfolyamért minden pénzt megadni. Ezt a nézetet mi nem támogatjuk. Ha ez válik uralkodóvá, akkor nem szociális piacgazdaság lesz, hanem csak piacgazdaság, mert a piaci intézmények csak azokat a szektorokat keresik ki maguknak, amelyek rentábilisak, profitot hoznak.

El kell ismerni, hogy a képzésnek ez a területe éppen olyan fontos, mint az általános iskolai, az ipari tanulói, a gimnáziumi vagy az egyetemi képzés. Sajnos Magyarországon vannak olyan tendenciák, hogy ezeket a területeket is - részlegesen - kommercializálják.

Sz. Tóth János:

A rendszerváltás előtti időszakban egy csomó közeleti funkciót is fölvállalt a népfőiskola, egy közeleti felhajtó erőt biztosított, nagyon fontos közösségi szerepet játszott. Sok esetben még a pártok funkcióit is átvette. Ez a helyzet megváltozott.

Ezzel kapcsolatban két dolgot fogalmaznék meg:

- A múltat elemezni kellene, s ezt még talán felelős erők sem vallották be maguknak igazán.

- Minden szervezet életében természetes a hullámvölgyek és az emelkedések váltakozása.

Túl kell élni, hogy fontos szellemi műhelyek is elpusztultak a forgatagban. Meg kell keresni az új felhajtó erőket, amelyek ebben a helyzetben egy nagyon jó önelemzéssel és műtellelemzéssel, ennek a korrekt megismertetésével megtalálják a megváltozott helyzetnek megfelelő új hangot.

Dr. Selmeczy Kamill:

Felkérem Jagasics Bélát, a zalai civil szervezetek irodájának vezetőjét előadása megtartására.

Jagasics Béla:

A zalai civil társadalom irodája

Tisztelt Tanácskozás!

Az idő előrehaladtára tekintettel nagyon röviden egyfajta zalai modellt, egyfajta megoldást szeretnék ismertetni, ami úgy gondolom, mások számára is érdekes lehet, annál is inkább, hiszen az ország más részeiről igen erős érdeklődés nyilvánul meg iránta. Talán adhat egy sajátos megoldási módot, lehetőséget a civil társadalom jelenleg létező problémáira, ill. arra, ahogy önkormányzatok, állam és civil társadalom viszonyában a kapcsolatok, ill. az intézményesedés megoldható.

Zalában 1984 volt az az időpont, amikor az új civil társadalom fölépülése megkezdődött. Tehát itt azokról az egyesületekről és más formációkról beszélek, amelyek újonnan alakultak meg, valóban helyi akaratot tükröztek és elsősorban egy társadalomépítő célt tűztek maguk elé. 1984-ben jött létre az első népfőiskola és ugyanekkor jött létre egy kisfaluban, akkor még társközségben (Németfalu) az első egyesület településfejlesztő, településszépítő és kulturális célkitűzéssel. Erre a mozgásra egy nagyon érzékeny lakossági reagálás jelent meg, nagyon nagy szükséglet jelentkezett ezek iránt a formák iránt. Mutatkozik ez e formák tömeges gyarapodásában az ezt követő egy-két évben.

Az első népfőiskolák a kezdeti tapogatózás időszakában alig voltak többek vagy talán nem is voltak többek, mint az ismeretterjesztő előadássorozatok, mégis megdöbbenve álltunk azelőtt, hogy egy mondjuk 200-300 lelkes kisközségben a heti tanfolyamokon 60-80 ember rendszeresen és nagyon aktívan részt vett. Végül is a magyarázatot abban találtuk meg, hogy ezek a népfőiskolák voltak a helyi szinteken azok a fórumok, ahol az emberek azt hallhatták, amit hallani akartak, végre tényleg róluk volt szó. Ahogy mondani

szoktuk: az őszinte, jó és igaz szó terepei voltak a népfőiskolák. Ezzel magyarázható az a fölfutás, ami az elkövetkező években végbement. 1986-tól már úgy számolhatunk, hogy évente általában 35-40 közötti népfőiskola működik rendszeresen, ezek zöme több év óta visszatérően szervezi rendezvényeit.

Fölvetődik, hogy a tanfolyamrendszerű, a településre korlátozódó népfőiskolának - amit az ország más részein faluszemináriumnak is hívnak - mi a viszonya a bentlakásos, profi képzést nyújtó népfőiskolához? Ugy gondolom, hogy a jövőben is megvan mind a kettőnek a létjogosultsága. Más a funkciója az egyiknek helyi szinten és a másiknak regionális szinten. Másrészt azt hiszem, hogy az intézményesedés egyfajta veszélyt is hordoz magában, azt a veszélyt, hogy a szervezeti keretek kialakulásával, a személyi feltételek rögzítettségével bizonyára valamit lead rugalmasságából az intézményes népfőiskola. Azzal, hogy intézményesedik, egy kicsit bürokratizálódik is, kicsit beszabályozottá válik, kissé nehézkesen mozdul meg. Ezt pedig akkor lehet kiküszöbölni és tenni ellene, hogyha megvan - ha mondhatom így - "alatta" az a bázis, az a mozgalom, amit a tanfolyamjellegű népfőiskolák biztosítanak helyi szinteken, amelyik rá tudja kényszeríteni ezt az intézményt a maga folyamatos elvárásaival arra, hogy továbbra is rugalmasan és a szükségletekre érzékenyen figyelve szervezze a képzéseket.

A megindult népfőiskolai és egyesületi mozgás idővel alulról kitermelte magának megyei szintű összefogó és érdekképviseleti szerveit. Így 1988-ban megalakult a Zalai Népfőiskolai Egyesület, amely a helyi népfőiskolák segítségét, munkájuk koordinálását tűzte ki célul. Egy évvel később pedig megalakult a Zalai Egyesületek Szövetsége, amely az új típusú egyesületeknek az összefogó szervévé kívánt válni. Hangsúlyoznám: nem azért emelem ki a dátumokat, hogy egy puszta kronológiát rajzoljak föl, hanem azért, hogy jelezzem, a mozgalom megindulása óta egy gyarapodó folyamat részesei vagyunk és valóban alulról építkezve, valóban a helyi szintek együttműködése hozta létre összefogó szervezeteiket. Azért is mondom ezt, mert manapság sajnos meglehetősen bevett gyakorlat, hogy országos szinteken, tömegbázis nélkül jönnek létre összefogó szervezetek, amelyek nincs mit összefogjanak, s csak később próbálnak maguk alá gyűrti mozgalmakat vagy kialakítani ilyeneket.

A Zalai Népfőiskolai Egyesület munkája természetesen elsősorban falusi színterekre irányult, hiszen zömükben falun szerveződtek meg a tanfolyamjellegű népfőiskolák. Tevékenysége során egyre több olyan falusi gonddal találta magát szemben, amely az ő népfőiskolai tevékenységébe egyre kevésbé fért bele. Ezért a Népfőiskolai Egyesület volt az, aki javasolta, hogy jöjjön létre egy településfejlesztéssel, falusi érdekvédelemmel foglalkozó szervezet, amely 1990-ben alakult meg: a Zalai Falvakért Egyesület, majd ennek kezdeményezésére a Zalai Falvakért Alapítvány.

Az elmúlt két évben vált nyilvánvalóvá, hogy az a szükséglet, amit ezek a szervezetek a szolgáltatásaikkal indukáltak, az önkéntes vagy - ha lehet így mondani - amatőr keretek között nagyon nehezen elégíthető már ki. Elérkezett az az időszak, amikor a főmunkahelyen nem igazán lehetett

már mással (is) foglalkozni, nem nézték jó szemmel, bármily hasznos és értékes volt egyébként az a tevékenység. Ez teljesen jogos alapállás és fejlemény. Viszont egy-egy egyesület vagy szövetség nem volt elég erős ahhoz, hogy önmaga egy intézményes keretet, főállásokat teremtsen maga köré, hiszen tudjuk, hogy mai napig az egyesületek nem garantált pénzeszközökből élnek, hanem pályázatokból, amelyeket vagy elnyernek, vagy sem. Tehát jelentkezett az a szorítás, ami egyre inkább profi vagy profibb munkát és egyre bővülő, gyarapodó tevékenységi kört követelt, a másik oldalon pedig a korlát, hogy nem képesek a szükséges működési feltételeket önmaguk megteremteni. Együtt azonban elég erősek voltak egy közös szervezeti keret létrehozásához. Egyébként is megvalósult munkájukban az összefogás, az együttműködés, hiszen nagyon sok közös pontot találtak mind a népfőiskolai, mind az egyesületi, mind a falufejlesztési munkában. Sok területen átfőrdte egymást tevékenységük, legfőképpen más-más megoldási módok, javaslatok születtek egy-egy probléma kezelésére.

Így tehát 1991 nyarán a megyei szervezetek létrehoztak egy civil társadalmi összefogó irodát, amely a népfőiskola, az egyesületi mozgalom és a falufejlesztés kérdéseivel egyaránt foglalkozik. Az iroda kezdetben 1,5 státusszal működött (egy főállású szakmai emberrel és egy félállású gazdaságissal). Idén januártól egy kifejezetten népfőiskolákkal foglalkozó szervező is beállt, annál is inkább, mert Zalaiban is kialakulóban van egy intézményes, bentlakásos népfőiskola.

Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy az iroda beállásával mindegyik szervezet tevékenysége profibbá, szakszerűbbé vált. Ez abban is érezhető, hogy erőteljesen fölfutott a szervezetek tagsága, amint megerősödött a szolgáltatás. Ez a szolgáltatás két erőteljes irányt mutat:

- Az egyik vonala az információgyűjtés, -átadás. Kistélepléses, aprófalvas megyében vagyunk, ahol a településfejlesztéshez, az ott élő szervezetek fejlesztéséhez nagyon konkrét, nagyon sok és nagyon minőségi információra lenne szükség. A gyakorlat azonban mégis az - merthogy a települési hierarchia máig is mindent "keresztbe vág" -, hogy éppen ezekre a helyekre jut a legesetlegesebb, a legkevesebb és a legsilányabb értékű információ. A legtöbbször az értelmiség is hiányzik e településekről, emiatt az sem biztos, hogy van elég készség, hajlandóság és ismeret arra, hogy ezeket az általános információkat helyben "aprópénzre" tudják váltani. Az egyik fő feladat tehát az információknak a megszerzése, gyors továbbadása és segítség abban, hogy helyben a helyi sajátosságokhoz lehessen igazítani.

- A másik szolgáltatás pedig azt célozza, hogy a települések és a szervezetek közötti megosztottságot, ami a jelen pillanatban él, azt valamiképpen föloldjuk, segítsük a szervezetek és a települések egymásratalálását, együttműködését. Ugy gondoljuk, hogy a legtöbb kérdés megoldásában csakis így lehet előrelépni. E területen rengeteg gond, probléma nehezíti munkánkat. A volt székhely- és társközsi megosztottság sokszor a gyűlöletig szembefordította egymással az egyébként természetes közelségben lévő közösségeket, amire aztán most ráakódtak a vagyonosztzkodás feszültségei. Nagyon nehéz egyáltalán leültetni egymással beszélni a településeket. Ugyanez a feszültség a szervezetek

között is jelentkezik. Az egyesület szemben áll a párttal, sokszor szembenáll az önkormányzattal, a pártok szemben állnak egymással, a világi szervezetek sokszor az egyháziakkal.

Azzal, hogy az irodát 4 szervezet tartja fenn közösen, egyre komplexebb programokat tudunk megvalósítani. Egyre több az az ember, akiket a programok megvalósításába aktív, tevékeny résztvevőként be tudunk vonni. Mind-egyik szervezet be tudja vonni a közös munkába a maga időközben kialakult helyi, országos és nemzetközi kapcsolatait, amivel újabb és újabb előnyöket tudunk elérni, ill. sokkal nagyobb eséllyel tudunk pályázatokon is részt venni. Legutóbb éppen a Német Népfőiskolai Szövetség eszék-mogatózásában részesült irodánk az ország másik 10 népfőiskolai központjával vagy irodájával együtt. Ezt azért is mondom el itt, a nyilvánosság előtt, hogy a köszönet hangja megfelelő súlyt kapjon.

Ez tehát az a "modell", amellyel szerettem volna megismertetni Önöket, amely tanulságokkal szolgálhat akár települési szinten, akár egy térségben, akár nagyobb, regionális szinten.

Dr. Selmeczy Kamill:

Köszönjük szépen a tájékoztatást! Azt azért hadd tegyem még hozzá, hogy az iroda a Megyeházán működik. [Jelenleg már nem.] Úgy hiszem, hogyha már van egy ilyen alulról építkező, önszerveződő rendszer, akkor megérdemli, hogy a megyei infrastruktúrából részesüljön.

Egyben fölkérem Jagasics Bélát, hogy a tanácskozás levezető elnöki tisztét a továbbiakban - elfoglaltságom miatt - vegye át.

Jagasics Béla:

A tanácskozás további részében megpróbálnánk a népfőiskolai gondolatot két olyan témakörrel való együttműködésbe behelyezni, amely a népfőiskola sajátos szempontjából is nagyon fontos. Az egyik a munkaügy, foglalkoztatáspolitikai, munkaerőpiac kérdésköre, a másik pedig a település- vagy még inkább térségfejlesztés problémája. A népfőiskola a maga eszközeivel kölcsönkapcsolatba tud lépni a területekkel, s így jól tudja szolgálni itt jelentkező nemzeti céljainkat.

Fölkérem Kiss Ambrust, a Zala Megyei Munkaügyi Hivatal vezetőjét, hogy beszéljen nekünk a munkaügy, az átképzés területéről és arról, hogy milyen szerepét látja ebben a népfőiskolai mozgalomnak.

Kiss Ambrus:

Munkaügy, átképzés, népfőiskolák

Hölgyeim és Uraim!

Becsülettel végighallgattam a az eddigi tanácskozást. El kell mondanom, hogy lenyűgözött. Külön örülök annak, hogy a népfőiskolai mozgalom nemcsak megmarad, de fejlődik is, hogy a kezdeti lendületet sikerült megtartani és sikereik vannak. Sajnálattal el kell mondanom, hogy mindaz, amiről én beszélni fogok, ennyi sikerelemet nem tartalmaz.

Az első gondolat: a munkanélküliség "fejlődése". Zala megyében pillanatnyilag 11 ezer munkanélkülit tartunk nyilván, ami akár hogyan is számolunk legalább 6,5 %-os rátának felel meg. Sajnos az a várakozásunk, hogy a későbbiekben növekedni fog a munkanélküliek száma. Ebben az évben valószínűleg meghaladjuk a 10 %-ot. Hozzáteszem: akárhogyan is számoljuk! Tudniillik változtattuk a számítás rendszerét, s ezzel 1,5 %-kal csökkentettük a rátát!

Hasonlóan nehéz a helyzet az országos foglalkoztatásban is, hiszen elképzelhető, hogy 700 ezres vagy ezt meghaladó munkanélküliség jön létre év végére. Amikor a munkanélküliség éves büdzsáját kiszámították, arra gondoltak, hogy 550 ezerrel zárjuk az évet. Tehát nagy vonalakban erre ad fedezetet az a munkaadói és munkavállalói járuléka, aminek a nemrég bekövetkezett emelése a befizetők számára drasztikusnak tűnt. Ebből adódóan igen komoly Szolidaritási Alap hiánnyal lehet számolni. (A Szolidaritási Alap a munkaadók és a munkavállalók befizetéséből származik, ebből fizetjük a munkanélküli járadékot, az előnyugdíjat, a pályakezdekők munkanélküli segélyét.)

Ha ilyen sötét a kép, tenni kell valamit. Ilyenkor szoktuk elmondani, hogy bizony valamennyiünknek össze kell fogunk, saját lehetőségeinkkel sikeresen élve segíteni kell ezen az áldatlan állapoton. Mondjuk ezt a polgármestereknek is, a népfőiskoláknak is meg mindenkinek. Most azonban hadd mondjam inkább azt, hogy a segítség egy jó része - jelen pillanatban döntő része - állami kezdeményezésből, az állami költségvetésből, a Foglalkoztatási Alapból áll rendelkezésre. A Foglalkoztatási Alapból finanszírozzuk az ún. aktív eszközöknek azt a részét is, ami a legjobban kapcsolódik a mai konferenciához: az átképzést. Erről minden bölcs tudja, hogy a munkanélküliség megoldásának eszköze. A még bölcsőbbek azt is tudják, hogy nem megfelelően működő eszköz, hiszen senki sem tudja megmondani, mire is képezzünk.

Az átképzés egy új rendszer, új finanszírozással, hiszen a Foglalkoztatási Alap ilyen jelentős nagyságrenddel mindössze második éve működik. Korábban is volt, de nyilván egy kisebb munkanélküliségre irányult és a feladatai összetettebbek voltak. Az átképzés nem teljesen pontos kifejezés, még a megalkotóit is félrevezette. Az átképzés első időszakában szentül meg voltak győződve arról, hogy olyan átképzést kell megvalósítani, amely az egyik szakmáról a másik szakmára való áttérést jelenti, tehát szakmaváltást. Nem foglalkoztak azzal, hogyha mondjuk egy esztergályos valamilyen oknál fogva nem felel meg a saját szakmája követelményeinek, akkor célszerű az esztergályos ismeretekben megerősíteni őt és nem az a legfontosabb, hogy loápolóvá képezzük át, a loápolót pedig korszerűen képzett esztergályossá. Miért is született meg ez a kifejezés? Azért, hogy megkülönböztethető legyen a korábban működő felnőttképzési eszközöktől. Tudniillik korábban is voltak ilyen eszközök, sok intézmény foglalkozott felnőttképzéssel. Voltak vállalati képzési intézmények, amelyek kifejezetten azt a célt szolgálták, hogy a saját dolgozóik szakmai fejlesztését elérjék, különösen abban az esetben, hogyha új technikát vagy technológiát alkalmaztak. Voltak olyan országos hálózatok, amelyek általánosabb szerepet játszottak. Ezek vagy politikai szervezethez kötődtek, amelyek szervezési ismerek-

teket adtak, vagy pedig valamilyen országos szakmai képző szervezetek voltak, amelyek szakismeretet adtak. Ezeknek az alapvető problémája az volt, hogy azok számára kínáltak továbbképzési lehetőséget, akik amúgy is versenyképesek voltak, csak éppen a mindenkori, az éppen aktuális adottságuk valami miatt nem volt megfelelő. A lemaradókkal kifejezetten nem foglalkoztak. Ezért alakult ki az, hogy a mai megváltozott gazdasági követelmények olyan rétegeket találnak, amelyek munkaképessége, munkaismerete és munkaerőköltsége kifejezetten alacsony és kifejezetten romlottak pályakezdésük időszakától kezdve. Kezdetben elsősorban ezeket a rétegeket érintette a munkanélküliség. Amikor arra gondoltunk, hogy képzéssel lehetne segíteni a munkanélküliség problémáján, akkor azt a különbséget mindenképpen meg kellett jelölni, hogy ez nem azoknak a képzési lépéseknek a folytatása, amelyek korábban voltak, hanem egy más réteget céloz meg és ezt akarja olyan helyzetbe hozni, hogy versenyképességét újra megteremtse. Aztán az elnevezés is változott, lett belőle munkaerőpiaci képzés, ami valóban jobban kifejezi tartalmát.

Hogyan történik az átképzés? Azokkal foglalkozunk, akik az átképzés időpontjában munkanélküliek, de nem kizárólag a munkanélküliekkel, hanem azokkal is, akik munkanélkülivé válhatnak vagy válnak és ezt a jövősort csak úgy lehet megváltoztatni, kedvezően alakítani, ha a munkaviszonyuk meghatározott időszakában képzésben vesznek részt. Az átképzés rendszere nagy vonalakban a következők szerint működik.

A munkanélküli találkozik a közvetítővel és beszélgetésük során tisztázzák azt, hogy ő mit gondol, milyen pályát képzel el magának. Fölmerül az a kérdés, hogy szeretné-e szakmai ismereteit megváltoztatni vagy fejleszteni. Ha erre pozitív a válasza, akkor a munkaügyi szervezet megpróbál az ő számára képzési lehetőséget keresni és megkísérli a képzési lehetőséget finanszírozni. Mindkét esetben nagyon fontos mozzanat a "megpróbálja" kifejezés. Azért, mert ilyen típusú képzési kínálat csak most alakul ki. Ráadásul úgy alakul ki, hogy nincsenek hagyományos intézmények, amelyek akár szerepmódosítással is alkalmasak lennének a kifejezetten munkaerőpiaci képzésre. A finanszírozást is csak megpróbálja, mert az anyagi lehetőségek e területen is végesek.

Szeretném elmesélni az 1992-ben működő pénzteremtési formákat, mert nem lehetetlen, hogy Önökkel, pl. egy népfőiskolával, egy önkormányzattal vagy bármilyen szervezettel, amellyel érdekeltségük, kapcsolatuk van, átképzési ügyben kapcsolatot teremthetünk. Ott álltunk meg, hogy van Foglalkoztatási Alap. Ez államilag teremtett pénz. Ezt az alapot ún. aktív eszközökre lehet felhasználni: átképzésre, a vállalkozóvá válás támogatására, közhasznú munkára, tartósan munkanélküliek újbóli munkába állásához nyújtott támogatásra, bizonyos beruházásra nyújtott támogatás is lehetséges (aminek a jogosságát erősen vitatják) és korengedélyes nyugdíjra, amennyiben a nyugdíjat aktív eszköznek lehet tekinteni. Rész munkaidős foglalkoztatásra is fordítható, amit félreérthető módon nevezünk így, mert ez igazából rövidített idejű foglalkoztatás, s így már a nemzetközi gyakorlatban jól ismert. Hogy ezekre az eszközökre miként lehet az alapot felhasználni, azt egy országos szer-

vezet, a Munkaerőpiaci Bizottság dönti el oly módon, hogy a rendelkezésre álló pénz egy részét a megyéknek adja, ez az ún. decentralizált alap. Másik részét központosított alap formájában valamilyen módon ezekre az irányokra meghatározza.

A decentralizált rész felhasználásáról egy megyei munkaügyi tanács dönt, amely az év elején nyilvánosságra hozza, hogy közhasznú munkára vagy átképzésre mennyi pénzt kíván fordítani. 1992-ben összesen 137 millió Ft fölött rendelkezett, amely nem túlságosan nagy pénz. Ebből a Tanács kb. 40 millió Ft-ot szánt képzésre. Azonban el kell mondani, hogy a programok egy része a korábbi évekről húzódik át, tehát meg kellett teremteni ezek fedezetét, így új programok kezdése csak a 40 millió Ft maradékból lehetséges.

A pénz nagyságának érzékeltetéséhez hadd mondjam el: 1991-ben 900 ember képzésével foglalkoztunk, ami igen jelentős szám. Tudniillik a program utolsó részeinek megindulásakor, decemberben a munkanélküliek száma kb. 9 ezer volt, tehát 10 %-uk valamilyen képzésben részesült. Ezzel az új maradék alappal 1992-ben nem 900, hanem csak 600-700 ember képzését lehetne megkezdeni. Ez a csökkenés nem fátumszerű, mert a centralizált alapból oszthatnak ennek kiegészítésére, mégpedig pályázat keretében. A kiírásban szerepel többek között olyan lehetőség is, ami képzéssel oldható meg, pl. a megváltozott munkaképességűek, alacsonyan képzett fiatal munkanélküliek munkába állításához képzési eszközt lehet fölhasználni. A kiírásra a Megyei Munkaügyi Központ pályázhat évente kétszer: márc. 31-ig és jún. 30-ig. Az első határidőre elküldtük pályázatunkat úgy, hogy mi is nyilvános pályázatokat írtunk ki a megyében. A beérkezett pályázattömegből állítottuk össze a megyei pályázatot. A napokban a Munkaerőpiaci Bizottság remélhetőleg kedvezően dönt róla. A következő határidőre is ugyanígy készítjük el a megyei pályázatot. A pályázatosdinnak az a lényege, hogy programok megtervezése, kezdeményezése és kezdése kifejezetten a pályázathoz kötődik, mert felhasználjuk a saját pénzünket és a központi forrásokat is arra, hogy minél nagyobb legyen a megyei lehetőség. A finanszírozás úgy történik, hogy minden egyes programhoz a decentralizált (megyei) foglalkoztatási alapból kell hozzáadni a költségek 50 %-át és ehhez lehet elnyerni a hiányzó 50 %-ot. Kiszámítottuk, hogy nekünk kb. 80 millió Ft-unk van a pályázatra (átképzés, közhasznú munka, munkahelyteremtő beruházás, a tartós munkanélküliek foglalkoztatásához nyújtott segítség). Ehhez ugyanakkora pénzösszeget pályáztunk meg. Szeretnénk a másik 80 milliót hozzányerni és így egy 160 millió Ft-os programot megvalósítani. Mivel az átképzésre rendelkezésre álló összes pénzünket iderendeltük, vagyis lekötöttük, elígértük, ezért a Zala megyei képzési rendszer, a munkanélküliek munkaerőpiaci képzésének rendszere másként nem működhet, csak a pályázathoz kötődve. A pályázati határidő lejártá után, legyen bár mégoly kitűnő a program, egyetlen fillér sem marad más elképzelésekre. Ha tartalékolnánk pénzt, akkor nyilván elvesztenénk ugyanakkora pénzt, mint amekkorát tartalékolunk. Valószínűleg a következő években is a Foglalkoztatási Alap hasonlóan fog működni.

Voltak olyan pályázatok, amelyeket a megyei pályázat részeként nem küldtünk tovább. Nem azért, mert értéktele-

nek lettek volna. Sőt, kifejezetten jó pályázatok is az íróasztalban maradtak, mert nem tudtuk már saját eszközökből a program költségeinek a felét finanszírozni. Ha minden pályázatot tovább akarunk küldeni, akkor 200 millió Ft-ot kellett volna hozzáigérni, holott nekünk csak 80 millió Ft állt a rendelkezésünkre. Most, az első határidőre 122 millió Ft-os programmal pályáztunk és ezen belül a képzési felhasználás 56 millió Ft volt. Ezzel 1600 ember képzését akarjuk megkezdeni. Tehát ha ősszel a program rendesen beindul, akkor a munkanélküliek valamivel több mint 10 %-át tudjuk képezni. Ez a program kifejezetten hatásos lehet, ha megfelelő lesz a képzési program, ha olyan anyagot tudunk tanítani, amely valóban növeli az emberek esélyét arra, hogy a munkaerőpiacon sikeresen szerepeljenek.

Esélynövelésről esett szó. Nincs ígérvény arra, hogyha valaki bármilyen képzési intézményben - legyen ez iskolarendszerű vagy munkaerőpiaci képzés - sikeresen szerepel, akkor ezt követően biztosan munkahelyet vagy kereső foglalkozást fog találni. Ilyen típusú biztosítékot semmilyen átképzési rendszer nem nyújt, nem nyújthat. Nem rendelkezik azokkal a lehetőségekkel, amelyek biztosítanák, hogy a munkaszerződéseknél elsődlegességet élvezzenek ezek a képzési lépések. Tehát kizárólag csak esélyt tudunk nyújtani. Az esély azonban nem kevés, nyújtása pedig alapvető kötelesség.

Miről van szó? Ha valamilyen munkaterületen két embert keresnek, akarnak felvenni, és mondjuk 10 ember képzése folyik még azon a területen vagy tízen jelentkezik, hogy szeretnének kiképzést ezen a területen, akkor a tízből 8 ember képzését nem tagadhatjuk meg azért, mert csak kettő számára lesz munkahely. Nem tagadhatjuk meg, mert nincs joga semmilyen szervezetnek azt eldönteni az ügyfél, a munkanélküli, a képzésben résztvevő helyett, hogy ő a pályáját hogyan teremtsen meg. A döntés joga azé az emberé. Ránk a tanácsadás kötelessége hárul. A munkaadó szempontjából sem vállalhatjuk fel a döntési felelősséget, hogy mi határozzuk meg még a képzés előtt azt a két személyt, akit ő a képzés után felvehet. A képzési eredményeket és más adottságokat is mérlegelve a munkaadó dönti el egy bőséges kínálatból azt, hogy melyik két dolgozót alkalmazza majd munkatársként. Az a befektetés, amit a másik 8 ember képzésére fordítottunk, kidobott pénz-e? Semmiképpen! Általában a munkaerőpiaci esélyek határozottan javulnak azzal, ha valaki megfelelő képzésben vesz részt és megfelelő ismereteket szerez. Legalábbis karbantartja az ismereteit, a képességeit. Neki mindenképpen esélye van azokkal szemben, akik ilyen helyzetbe nem kerültek, nem kerülhettek vagy nem szándékoztak kerülni. A képzés tehát mindenképpen esélynövelő.

Az Országos Képzési Tanács oly módon hirdette meg a saját képzési pályázatát, hogy a munkaügyi központnak biztosítékot kell adnia a képzésben résztvevők minimum 50 %-ának elhelyezkedésére. Még szerencse, hogy ilyen nagy az egyetértés a szakmában! Természetesen lesz azért olyan programunk, ahol biztosak vagyunk, hogy a résztvevők fele a képzés után el tud helyezkedni. A lényeg azonban az, hogy megfelelő szintű, olcsó, gyors képzésben részesítjük azt, aki a munkaerőpiacon újból versenyezni akar, mégpedig nagyobb eséllyel, mint korábban. Ehhez olyan intéz-

ményrendszer kellene, amelyik ezzel gyakorlott módon foglalkozik. Ezért Magyarország arra törekszik, hogy egy állami átképző intézményhálózatot hozzon létre. Kifejezetten a felnőtt szakmai oktatás lesz a feladata, vagy a szakmával nem rendelkezőknek szakmai képzést adni, szakmai továbbképzést adni, vagy ténylegesen átképzést adni akkor, ha valamely szakterület a nagymértékű leépítések miatt már nem biztosítja tovább a foglalkoztatást (pl. bányászat, kohászat). Itt tehát a szakmaváltás elősegítéséről van szó. Ebben persze sok intézmény együttműködése szükséges. Nemcsak az országos intézményhálózat létrejöttéig, hanem azt követően is. Mindenképpen kell tehát egy jól felkészült intézményrendszer és kell még valami. Kell egy olyan környezet, amelyik nyilvánvalóvá teszi az emberek számára, hogy a munkanélküliség időszakát csak aktívan szabad megélni, mert ha nem, akkor véglegesen lemaradnak.

Megnéztük, hogy az átképzésben résztvevők milyen földrajzi területről érkeztek. A munkanélküliek között lényegesen kisebb a falusi lakosok aránya az átképzésben. Ez azt mutatja, hogy a falusi munkanélküliek nem az átképzés útján gondolják megoldani sorsukat. Rövid távon elképzelhető, hogy vannak reális lehetőségeik a munkanélküliség jelentősebb problémáinak nélküli megélésére. Gondolok itt arra, hogy eddig is működtették második gazdaságukat. Lehetséges, hogy információhiányban szenvednek. Lehetséges, hogy hiányzik a motiváció. Lehetséges, hogy az egész környezet kedvezőtlenül ítéli meg azt, ha valaki érett fejjel tanul, ahelyett, hogy munkával próbálna eltartani a családot.

Itt kell valahol az összefogást megteremtőnk. Tudniillik a népfőiskolákkal való kapcsolódásban - legalábbis rövid távon - nem látom azt a lehetőséget, hogy a népfőiskolák szakmai képzést tudjanak megvalósítani és szakmai képzési intézményeket tudjanak kialakítani. Ez hihetetlenül drága. A magyar szakmai képzés intézményrendszere fejletlen, nincs rá pénz. Tehát ebben a helyzetben nem lehet arra számítani, hogy egy másik hálózat jöjjön még létre emellett, akkor, amikor az iskolarendszerű szakképzés válsággal küszködik, mert nincsenek megfelelő eszközei, korszerűtlen a képzése. Legyünk realisták!

Egyetlen változásra van lehetőség. A Világbank két programban nyújt támogatást a szakképzés fejlődésére. Az egyik a kialakítandó felnőttképzési rendszerhez ad eszközfejlesztést pályázatokon keresztül. Egy-egy intézményben kialakuló felnőttképzéshez 1,5 millió dollár értékben ad szakmai felszerelést. A másik fejlesztési irány az ifjúsági szakmai képzést célozza meg. Ezek az intézmények is tanulmányi eszközfejlesztésben részesülhetnek. Emellett korszerű, magas színvonalú szakmai képzési rendszer kiépítése, amely a munkanélküliek számára valóban szakmai esélyt tud adni, elképzelhetetlen.

A motivációhiányban, a környezetben meglévő visszahúzó erők leépítésében azonban valóban segíthetnek a népfőiskolák, e problémákat programjuk részévé tehetik. A munkanélküliek vagy a veszélyeztetett helyzetben lévők érdeklődésének felkeltése arra, hogy képzéssel változtassák meg munkanélküli állapotukat vagy ezzel akadályozzák meg, hogy munkaviszonyuk megszűnjön. Váljanak ők az azzá az értékes munkaerővé, akik megmaradnak az átszervezések során.

Általában azok tanulnak, akiknek a tanulmányi élménye valamilyen szinten kedvező volt. Szeretnek pl. tanulni azok a gimnáziumot éppen elvégzettek, akik nem tudnak elhelyezkedni. De rajtuk kívül is vannak még olyan rétegek, akik szívesen tanulnak. Jellemzőjük tehát a bizonyos fokú magasabb végzettség. A probléma azokkal van, akik alacsonyabb végzettségűek, esetleg még az általános iskolát sem végezték el. Bekényszeríteni nem lehet őket az oktatási rendszerbe, mert mire az 5 "siker" elemi elvégezték, addigra annyi kudarccal lettek gazdagabbak, hogy iskolapadot, tanárt, egyáltalán a tanuláshoz kapcsolódó dolgokat nem akarnak látni. Ezek az emberek versenyképtelenek lesznek. Most már a ruhagyárban a takarításhoz felvételi követelmény a 8 általános iskolai végzettség.

Nagyon magas nálunk a szakmunkásképzőből való lemorzsolódás szintje is. A lemorzsolódás következményeként nem egyszerűen csak arról van szó, hogy nincs tovább képzési pálya, hanem méginkább arról, hogy elindult a társadalomból kifelé ez a gyerek. Olyan felzárkóztató rendszerek létrehozása szükséges, amiről eddig csak ünnepi beszédekben szóltak, de vajmi kevés történt a gyakorlatban. Elszórt példákat persze én is tudnék hozni, amelyek olyan gyerekek számára jöttek létre, akik a hagyományos keretek között versenyképtelenek. Ehhez hozzájárul az is, hogy a szakmunkásképzőbe való bekerülés a jövőben már nem automatikus, az is egy sikeres verseny után következik be. Ezeket a hátrányokat valahogyan be kell hozni, ehhez pedig új típusú képzési rendszerek kellene.

A nyugati világban minden ilyen képzési rendszert pedagógiai és tevékenységre építenek, tehát munkával kombinálják a felzárkóztatást. Ott is nagyon sokba kerülnek ezek a rendszerek és a helyi önkormányzatok hozzá létre az anyagi alapokat, az intézményeket. Közösségi pénzekből a felszereléshez hozzá lehet jutni. Ugyanúgy, mint nálunk, a működési költségeket meg lehet szerezni megrendelésekkel. Ha már van valahol egy ilyen létesítmény, akkor a munkaügy megrendelheti rászoruló vagy csoportjaik képzését.

A nagyobb városokban és a hagyományos ipari körzetekben már régóta fiatalok nagy számban találhatók az utcán. A falvakban még nem látványos ez a jelenség. De a gondolatainkban ott kell lennie! Egy-egy zalai kistelepülés az ő problémáik megoldásához intézmény létrehozására nem vállalkozhat. Erre ott vannak a művelődési házak majdnem üresen. Az eredeti céljukat nem tudják betölteni, mert megváltoztak a körülmények. Ezek akkor épültek, amikor gyakorlatilag egy művelődési lehetőséget kínáltak. Most, amikor minden faluban több televíziós csatornát lehet fogni, akkor kulturális, szórakozási szempontból ezek leértékelődnek. Ugyanakkor a közösségteremtés szempontjából és különösen pedig a lemaradók felzárkóztatásához hasznosíthatók. Ilyen megoldásokban lehet a továbbiakban gondolkodni. Ha egyszer lesznek szerény eszközök, akkor elképzelhető, hogy éppen a népfőiskolák tehetnek majd kezdeményező lépéseket bizonyos területeken.

Összefoglalva annyit tudok mondani, hogy nagyon az elején vagyunk a munkanélkülieket szolgáló felnőttképzés megteremtésének. Valamit tettünk, sorolhattam volna, hogy miket, néha még eredményeink is vannak, de a probléma - ami előttünk van - sokkal hatalmasabb.

Jagasics Béla:

Tisztelettel megköszönöm Kiss Ambrusnak az előadását! Félelmetes az a terület és sajnos a jövőre nézve ígéreteiben is félelmetes, amiről szólt. Kissé még rugalmatlanná is teszi az évente kétszeri pályázati kiíráshoz, időponthoz kötött megoldási kényszer.

Azt hiszem, hogy nagyon sok szervezetnek adódhatnak részfeladatai ezen a területen. A népfőiskolákra gondolva valóban nagyon fontos a személyiség fölkesztése, nyitottá tétele, motivációinak biztosítása, hogy természetes legyen számára vagy egyáltalán gondolata, késztetése legyen résztvenni ilyen folyamatokban. Ez a népfőiskolának nagyon fontos területe lehet. Ugyanilyen fontos terület - amelyben szintén feladatot kell vállalnia a népfőiskolának - a munkanélküliség egész problémakörének mentálhigiénés vetülete. Tenni kell azért, hogy annak az embernek ne romoljon meg a lelke, hogy ne váljon deviánssá, ne váljon alkoholistává. Valamiféle közösséget kell biztosítani a számára, hogy lássa, nem ő áll egyedül a világ közepén elhagyatva, nem csak ő került ebbe a félelmetes sorshelyzetbe, hanem vannak társai, vannak, akik segítenek neki. Így talán elhiszi, hogy lehet találni kitörési utakat, tehát meggyőződést, tartást kell adnunk számukra. Vannak ún. nem hagyományos képzési területek is, ahol a népfőiskola kapcsolódni tud. Ilyen pl. a Zala Megyei Művelődési és Ifjúsági Központban éppen folyó népi kismesterségi képzés. A hivatásos képzőintézményeknek a gondolkodásába nemigen férnek be ezek a formák. Pedig ezeket a szakmákat jogszabályok már "papírral" is biztosították, tehát a képzések szakmunkás bizonyítványt adnak. Ez pedig a magyar kultúrában nagyon fontos. Említhetem itt a szociális asszisztensek képzését vagy a falugondnoki rendszert.

Nagyon szépen megköszönöm! Azt gondolom, hogy mindannyiunknak van ezzel kapcsolatosan továbbgondolni valója és főképpen tennivalója.

Most pedig fölkérem következő előadónknak dr. Csefkő Ferencet, az MTA Pécsi Regionális Kutatóintézetének igazgatóját, akit arra kértünk, hogy arról beszéljen, mit tud tenni a civil társadalom, a népfőiskola az önkormányzatokért. Megfordítottuk tehát azt a sorrendet, amely először természetesen mindenki az eszébe jut: mit tud tenni a helyi hatalom, az önkormányzat azért, hogy kialakuljon a népfőiskola, a civil társadalom. Valószínűleg viszont is meg lehet fogalmazni ezt a rendszert, s így is nyújthat kölcsönös előnyöket, így is természetes és értelmes.

Dr. Csefkő Ferenc:

A civil társadalom, a népfőiskolák az önkormányzatokért

Köszönöm a meghívást! Az előadás témájának meghatározásakor valóban úgy döntöttünk, hogy nézzük meg egy másik oldalról: vajon a lassan már 1,5 éve létrejött önkormányzatok munkáját hogyan tudná a civil társadalom segíteni? Magyarán szólva: hogyan tudnának a polgárok közreműködni abban, hogy a magukra hagyott, magukramaradt és sokszor magukba is fordult önkormányzatok valamivel biztosabb léptekkel tudjanak haladni a következő esztendő felé?

Azzal szeretnék foglalkozni, hogy melyek lennének azok a konkrét témák, problémakörök, amelyeket én el tudok képzelni népfőiskolai kurzusokon való megvitatásra.

Nem véletlenül került ez a három fogalom egymás mellé, nevezetesen a civil társadalom, a népfőiskola és az önkormányzatok. Ugyan e fogalmak vesszővel vannak elválasztva a címben, a szívem szerint azonban kötőjelet tennék közéjük. Ugyanis a mai helyzetnek és a mai közhangulatnak (a helyi társadalom hangulatának) is az egyik sarkalatos kérdése pontosan az, hogy az elmúlt másfél esztendőben, a helyhatósági választásokat követően éppúgy, mint a központi hatalom és a társadalom között, hasonlóképpen a helyi hatalom és a helyi társadalom között sem jött létre folyamatos partneri viszonyon alapuló párbeszéd. Ez egy olyan problémakör, amelynek rendkívül sokágú, a múltban is eredő gyökerei vannak. Olyan kérdések sokaságát veti föl, amelyekről éppúgy érdemes beszélni, mint ahogy az előbb a munkanélküliségről, még akkor is, ha nem lehet aprópénzre váltani, ha nem is olyanfajta konvertálható képzési rendszereket jelent, mint az elhangzottak.

A második tétel: érdemes megvizsgálni azt minden településen, minden kistérségben, tájegységben vagy régióban (akár egy megyében is), hogy melyek a közelmúlt konkrét történései, amelyek olyanfajta társadalmi levegőt alakítottak ki ebben az országban, hogy a polgárok sokasága, a társadalom meglehetősen passzivitással szemléli a köz ügyeit, a hatalom döntéseit. Legalább olyan mérvű passzivitással, mint ahogy azt az elmúlt évtizedekben. Mi annak az oka, hogy az 1990. március 25-i, április 8-i választásokat követően "nem gyúltak örömtűzek az éjszakában"? Mi annak az oka, hogy az önkormányzatok megalakulását követően az immáron - legalábbis a jog nyelvén, a jog szabályai szerint - helyi hatalomként aposztrofált önkormányzatok túlnyomó többsége nem tudta maga mellé állítani a helyi társadalmat, a polgárokat? Érdemes eszmét cserélni arról, hogy vajon a rendszerváltást megelőző időszak történéseiben - álláspontom szerint - a rendkívül nagy szerepet játszott civil társadalom miért került a rendszerváltás után megint háttérbe?

Mire gondolok? Az 1980-as évek közepétől kezdve markánsan megjelentek akkori protopártok, ellenzéki csoportok, amelyek később kormányzó, ill. ellenzéki pártokká nőttek ki magukat. Mellettük a második vonalat a reformkommunisták alkották, akik meghatározó szerepet tölthettek be a rendszerváltás előkészítésében. Van azonban egy harmadik olyan hatalmas csoportosulás, amely nehezen fogalmazható meg szervezetként: ez maga a társadalom, a polgár. Az 1985-ös időszaktól kezdve - részben országosan - micsoda fantasztikus társadalmi akciók indultak! Tömegmegmozdulások, tüntetések. Olyanok, amelyek az országos, nagy jelentőségű kérdésekben politikai-társadalmi támaszt tudtak adni az előbb említett kétféle politikai csoportosulásnak. Gondoljanak csak a "nagyvarosi vámpír" elleni tüntetésekre és sok más egyéb nagy akcióra, amely ebben az időszakban jelentkezett. Nem csak országos szinten mutatkoztak ezek meg, nem csak országosan kezdte el megfogalmazni magát a civil társadalom, emelte föl szavát és fejét, néha még a kezét-öklét is, hanem helyi szinten is. Az 1980-as évek elejétől kezdve falukutatásokat szerveztünk, éjszakába nyúló falugyűléseken vettem részt, hasonlóan ki-

csi falvakban, mint Zalában is vannak. Azt tapasztaltam, hogy először csak a piros drapéria került le az asztalokról, már csak pohár víz volt és sima asztal, eltűntek a kellékek. Nagyon fontos volt, hogy ezeken a siratófal-fórumokon az emberek, a fejkendő néni és a kucsmás bácsik is meg mertek szólalni. Föl merték tenni a kezüket. Tegyük hozzá, persze, néha pityókások is voltak. De ettől függetlenül, föléptek az akkori hatalom ellen, főképp az általuk ismert központi hatalom, a megye ellen.

Volt ennek egy másik, szervezett vonala: ez pedig a népfőiskolák kialakulása, az egyesületi mozgalom kiteljesedése. Az a vonal, amely egy reális alternatívát kínált az 1980-as években mindazoknak, akik vagy lojálisak voltak a helyi és a központi hatalommal szemben, bár szervezeti odatartozást nem vállaltak, avagy nem vállaltak semmiféle közösséget. A köz ügyeiben résztvehettek, közösséggé tudtak válni, tényezők voltak egy falu, egy város vagy egy megye közéletében. Ez 1988-89 körül átcsapott egy másfajta minőségbe, amelyben döntő szerepet játszottak a helyhatósági választások. Ennek pozitív oldala az, hogy (főként a kisebb településeken) a civil szervezetek "hatalomrablást" is végrehajthattak azáltal, hogy bejuttattak embereket a képviselőtestületekbe, a polgármesteri székbe. A civil társadalom bekerült a testületekbe. Igen ám, de ettől a pillanattól kezdve a bejuttatott másfajta funkcióban van. A helyi hatalomnak a tagja. Mások az érdekei. A hatalom mentén hozza a döntéseket egyrészt maga az egyén is, másrészt pedig - és ez az egyik legjelentősebb probléma - igazából a civil társadalom a választásokat követően mintha maga is kezdene elbizonytalanodni. Könnyű volt 1989-ben, 90-ben azt mondani, hogy "fuj, rohadt kommunisták", kiállni, verni az asztalt, kivágni a zászlót, azt mondani a tanácselnököknek, hogy "menj a fenébe". Könnyű volt, mert a társadalom levegője ezt megengedte, másrészt pedig volt valami cél. Volt olyan cél, amiért az egyesületek, a civil szervezetek tudtak valamit tenni, legyen az egyszerűen egy I. világháborús emlékműnek a helyrehozatala vagy valami jelképes akció, de volt társadalmi ereje abban a közegben. A hatalomellenesség is ilyenfajta egyesületek köntösében jelent meg. Megtörténtek a választások és a civil társadalom elbizonytalanodott: "jó, jó, de most mit csináljunk?" Hiszen a mi embereink vannak ott. Az egyesületnek addig volt valami értelme, most nem tudunk mit tenni.

Az egyesületi mozgalom kiteljesedése és általában a civil társadalomnak a térnyerése elsősorban a kistélepleseken zajlott le, mutatkozott meg, ezt igazolják az önkormányzati választások eredményei. Ez abból fakadt, hogy mind az országgyűlési, mind az önkormányzati választások egy politikai szempontból alapvetően kétfelé szakadt országot mutattak meg. A politikai tagoltságban markáns, mondhatni ég és föld különbség volt a városi, nagyjából a 10 ezres lélekszám körül meghúzható települési kategória és a kistéleplesek világa között (1-2 ezres települések). Míg a nagyvárosokban és a városokban a pártok, a pártfrakciók rányomják a bélyegüket az önkormányzatok belső működésére is, addig a kistélepleseken gyakorlatilag, legalábbis szervezett formában a pártok nincsenek jelen. Tehát óriási lehetőség nyílna arra, hogy a civil társadalom meg tudja önmagát mutatni, hogy a civil társadalom, annak különböző

szervezetei részt tudjanak vállalni a helyi köz ügyeinek az intézésében. Hogy ez miért nem történt meg mégsem, ennek részben külső, kormányzati okai vannak, másrésztől azonban az önkormányzatok munkájának alapos elemzése is szükséges a válasz megfogalmazásához.

Az önkormányzatok magukrahagyottsága azzal is összefügg, hogy "a nemzeti kerekasztal lovagjai" annak idején elsősorban a hatalmi súlypontok egymás közötti elosztásával voltak elfoglalva. Tehát kicövekeltek a polgári országok bevált parlamentáris demokráciája alapján, a jogállamiság elveinek megfelelően azokat a fontos hatalmi csomópontokat, amelyek alkalmasak arra, hogy központi szinten levezényeljenek egy rendszerváltást. A helyi hatalommal, a helyi társadalommal és az önkormányzatokkal ezeken a kerekasztal-beszélgetéseken enyhén szólva kevesen foglalkoztak. Még a hatályos alkotmányunk is éppen hogy csak érinti ezeket. Az önkormányzati törvény elfogadása is csak sebbel-lobbal történhetett meg 1989 nyarán. Tehát mivel nem volt olyan koncepció, amely nagy mérvű társadalmi konszenzuson alapult volna, ezért a törvényi alapok, amelyek biztosították volna az önkormányzatok működését, nem megfelelőek. Másrészt 1990 októberét követően a kormányzat és az országgyűlés figyelme a törvénykezést illetően mintha elfordult volna az önkormányzatokat is érintő végrehajtási rendelkezések kiadásától. (Több mint egy esztendő telt el pl. a hatásköri törvény megjelenéséig.)

Az önkormányzatok magukba fordulásának két további tényezőjét emelem még ki. Tény, hogy a település önkormányzata, annak képviselőtestülete, a polgármester, a jegyző a saját faluja polgára előtt felel mindazért a hatalomért, amit a mandátummal rábíztak, de túlságosan bezárkóztak a képviselőtestületek, nem tudnak kapcsolatokat találni, idegenkednek a társulásoktól, a szövetkezetektől, idegenkednek mindentől, ami egy picit is a központosítás ízet adná újra elő. Félnék attól, hogy valamiféle bürokratikus hatalom keletkezik. Erre jó-rossz példa a településszövetségek ügye. Ma Magyarországon kb. 16 olyan szövetség van, amely magát országosnak deklarálja és ehhez jönnek még a különböző tájszövetségek. Ezek önmagukban rendkívül fontosak, de mind a mai napig mindenféle elvi deklaráció ellenére nem jött létre egy olyan koordinációs központjuk, amely képes lenne az önkormányzati érdekeket megjeleníteni. A szövetkezetek nem azért szükségesek, mintha ők vagy az önkormányzatok ellenfeleivé akarnának válni az államnak. Az önkormányzatok nem ellenfelei, főként nem ellenségei a mindenkorinak kormányzatnak, hanem másfajta nézőpontot képviselnek másfajta, sajátos hatalmi ágként. Csupán sajátos érdekeik hordozójaként kell, kellene föllépniük a mindenkorinak hatalom központosítási törekvéseivel szemben. (Egyébként ez az országgyűlés által elfogadott önkormányzati törvény indoklási részében is szerepel ez többek között.)

Milyen okokkal magyarázható az, hogy az önkormányzatok belül is vergődnek? Hogy az önmagukban zömmel jószándékú, tisztességes képviselők és polgármesterek próbálják tenni dolgukat, mégis úgy érzik, legalábbis a legtöbbjük, hogy nem kapnak megbecsülést? Hogy a falu népe nem értékeli mindazt a munkát, amit ők "güriznek", amit "belefecselnek", amit megpróbálnak tenni a településért? Milyen

belső okai vannak ennek? Könnyű lenne azt mondani, hogy a nép a hibás, mert a nép már megint nem ért meg bennünket. De hát eddig is ezt mondták. (Ebben közrejátszik az is, hogy a polgár a tévét nézve délutánonként jópofa show-műsorokat lát országgyűlési közvetítés gyanánt. Nagyjából a hatalom ügyeit azonosítani kezdi azzal, amit lát.)

A jelenlévő polgármesterek vajon hány olyan esetet tudnának elmondani, amikor acsarkodtak, üvöltöztek egymásra a képviselő testületi üléseken, pedig falun még nincsenek is pártok? Hány olyan esetet tudnának mondani, amikor néhányan kirohantak a testületi ülésről? Amikor személyeskedtek? Ezekről is beszélni kell ilyenfajta fórumokon és meg kell beszélni a faluval. Megbeszélni, mert így csak az látszik, hogy a polgár közömbös az önkormányzat döntéseivel szemben. Hiába nyilvánosak az önkormányzati ülések, a polgár nem megy oda. A közmeghallgatások intézménye - úgy tűnik - igen sok helyütt nem vált be. A polgár valószínűleg nem igazán tudja, mi a csudának menjen is el arra. Van ennek egy társadalompszichológiai oldala is, hogy a polgár szemében az önkormányzat továbbra is a tanáccsal azonosul. Pedig lehetne különbséget tenni közöttük abban az esetben, ha az önkormányzat az lenne, ami lehetne.

Mind a polgárok, a helyi társadalom, mind pedig a bekerült képviselők egy alapvető tétellel nincsenek tisztában, esetleg elfelejtették, szándékosan vagy véletlenül, netán nem eléggé világos számukra. Ez pedig a következő: az önkormányzat az nem a képviselőtestület, nem annak bizottságai, nem annak hivatala, hanem az önkormányzat mi vagyunk. Nélkülünk nincs önkormányzat. Az önkormányzati törvény ezt úgy fogalmazza, hogy az önkormányzás joga a választópolgárok közösségét illeti meg. Nem győzöm hangsúlyozni, hogy csak együtt lehet ezt megcsinálni. Ha a helyi közösség, a helyi társadalom nem lesz képes arra, hogy önkormányozza magát, hogy helyi kormányzatként működjön, akkor valóban újra föl lehet majd tenni azt a kérdést, amit a 80-as évek elején (talán 1982-ben) Gombár Csaba (akkor politológus) fölített, hogy van-e helyi hatalom. Kérdése nyomán hatalmas vitasorozat indult el. Mostanában újból meg lehet fogalmazni. De a helyi hatalom az nem a jog hatalmát jelenti, hanem a mindennapok során a társadalom által megszerzett és igazolt bizalom alapján történő hatalomgyakorlást. Hogyha az önkormányzat képes egy olyanfajta működés, helyi levegő kialakítására, létrehozására, e viszonyok kialakulásának segítésére, a megszűnt helyi értékek helyett új értékek előtérbe állítására, amelyek mentén szerveződve valóban a helyi társadalom érdekeiben lehet és kell döntéseket hozni, ebben az esetben vélem azt, hogy az önkormányzat megnyerheti azt a társadalmi elismertséget, amely nélkül egyetlen helyi kormányzat sem tudja a helyi társadalmat irányítani.

A képviselőtestület és azok az intézmények, amelyet az önkormányzati törvény előír nem nyertek társadalmi elfogadottságot. Ebben a problémakörben a népfőiskolák megint csak nagy szerepet játszhatnak. Példának okáért szerepet játszhatnának az önkormányzatok és a helyi társadalom szakmai szempontú egymásratalálásának elősegítésében. Mire gondolok itt? El tudom képzelni, hogy az önkormányzatok - nagyjából ismerve egyéves tervüket - úgy is bevonják a népfőiskolát saját ügyeik intézésébe, hogy a ter-

veknak ott biztosítanak fórumot. Ha egy helyi rendeletet akarnak alkotni, akkor próbáljon a népfőiskola abban segíteni, hogy ezt majd el is fogadják az emberek. E témakörhöz hoztam egy programfüzetet, amelyben rengeteg olyan konkrét, kidolgozott program van, amit föl tudnának vállalni a népfőiskolák. Vannak olyan kurzusok, amit állami vonalon kell megcsinálni. De azért vizsgáljuk meg azt is, hogy valóban csak állami irányítással lehet-e ezeket megszervezni. Mintha a jelenlegi államra is jellemző lenne, hogy kicsit fél a társadalmasítástól, fél az alulról jövő szerveződéstől, az önszerveződéstől.

A népfőiskola nem csak a szakmai, de a politikai jellegű problémák megtárgyalásában is közreműködhet. Indíthatók olyan kurzusok, ahol alapvető társadalmi és politikai ismeretek nyújtására nyílna lehetőség, de ne csak a szokásos előadási forma legyen, hanem olyan diskurzusok folyama, ahol nem pusztán előadások hangzanak el, ahol nem az előadó személye a fontos. Ha nincsenek is a községben pártok, de vannak különböző ideológiák mentén elkötelezett emberek. Őket kell összehozni, tisztázni a nézeteket (esetleg egy pohár bor mellett).

E népfőiskolai formák, tevékenységek révén a szétzilálódott közélet újraéledne, az emberek egymás elleni acsarkodása talán alábbhagyna. A választásokat követően régi jószomszédi kapcsolatok, kalákákat megélt barátságok mentek veszendőbe. Emberek nem beszélnek egymással. Az az ember, aki traktoros volt régen és tagja volt a kommunista pártnak, ma lesüti a szemét, ha végigmegy a falun, mert fél, mert olyan belső félelmei vannak, hogy ő másod- és harmadrendű állampolgárrá vált. Sokféle új fortélyos félelmeket figyelhetünk meg az emberekben. Esetleg ezek föloldására is alkalmasak lehetnek a népfőiskolai fórumok.

Végül pedig közvetítői, kapcsolatteremtésre alkalmas fórumként is működhetnek az önkormányzatok, a képviselőtestületek tagjai és a helyi társadalom, a polgárok között. Ennek révén valóban kialakulhat egy olyan egészséges helyi közszellem, amelynek a keretei között tudnak dolgozni az önkormányzatok.

Érdemesnek tartanám, ha minden önkormányzat elkészítene egy fél éves, félidős áttekintést, hogy mi is történt és a jövőre vonatkozóan együtt próbálnák a falu polgáraival meghatározni népfőiskolai fórumokon, hogy mi az, amit tenni kell. Ezt a számvetést elsősorban ne azért tegyék, mert majd újabb választások lesznek. A falu polgármesterének, képviselőjének egészen más utak, érdekek mentén kell végeznie a munkáját. Ez pedig a sokat hangoztatott, de a gyakorlatban kevésbé megvalósult gondolat, hogy a település ügyéért - pártállásától függetlenül - kell tennie, azért az emberért, azért a polgárért, aki ott leli meg hazáját és házáat.

Jagasics Béla:

Nagyon köszönjük ezt a rengeteg izgalmas gondolatot fölvető előadást! Néhány számomra fontos gondolatot szeretnék kiemelni az előadásból.

Van egy parabola, egy példabeszéd, amit bizonyára sokan ismernek. Megkérdezzük három kőfaragót, hogy mit csinálnak. Az egyik azt mondja: követ faragok. A másik azt

válaszolja: a családomnak kenyeret keresek. A harmadik pedig azt mondja: katedrális építek. Ma nagyon beszűkültek a terei a katedrális-építésnek, ebből adódóan éppen ma lenne rá a legnagyobb szükség. Ehhez pedig helyi szinteken az egyik legfontosabb dolog az, hogy legyen tolerancia, hogy ne féljünk attól, ha érdekek mentén mások is szerveződnek, ha nem csak mi vagyunk. Ne sajnáljuk arra az időt, hogy megkeressük ezeket a partnereket, egyeztessünk velük és közösen próbáljuk csinálni a dolgainkat. Azt hiszem, ez egy nagyon fontos üzenete ennek az előadásnak.

Népfőiskolák a térségben

Felházi György, a Zala Megyei Öveges József (TIT) Ismeretterjesztő Egyesület titkára az általuk szervezett népfőiskolák tapasztalatairól beszélt. Kiemelte, hogy az országban több helyütt tapasztalható szembenállás a TIT és az egyéb népfőiskola-szervezők között, ám szerencsére ez Zalára nem jellemző. Az első népfőiskolák megjelenése óta megvalósult a különböző szervező intézmények elfogadó pluralizmusa és együttműködése. Valószínűleg ez tette sikeressé az eddigi zalai népfőiskolai mozgalmat.

Dömök József, a Letenyi Művelődési Ház és Könyvtár igazgatója (Zala) már több év óta szervezi a helyi népfőiskolát, amely kezdetben a városi létre való fölkészülés egyik, talán legfontosabb fórumává vált, jelenleg pedig a városias tudat formálását szolgálja sok egyéb célja mellett. A népfőiskola további közösségek (pl. Lokálpatrióta Kör) és tevékenységek (helyi tévéstudió) kiinduló pontjává és inspirálójává vált.

Neisz Péter népfőiskola-szervező a nagy múltú ádándi népfőiskola (Somogy) működési tapasztalatairól beszélt, amely kezdettől a civil társadalom kibontakozását szolgálta. A helyi energiák felszabadításával komoly térszervező, -fejlesztő programok megvalósítását érte el.

Aradszky János Kőszegdoroszlóról (Vas) arról számolt be, hogy a helyi közösség hiányos társadalomba berobbanó egyesület és az általa létrehozott népfőiskola milyen visszhangra talált, eddig lefojtott erőket hozott felszínre. Tevékenységük konkrét anyagi-tárgyi megnyilvánulásokban is tetten érhető.

Híreink

Pályázati támogatás

Az Országgyűlés a társadalmi szervezetek támogatási alapjából 110 ezer Ft-ot ítél meg a Zalai Egyesületek Szövetsége programjainak segítésére. A támogatást a Zalai Egyesületek és Alapítványok Napjának rendezvényeire és az általános iskolások számára szervezett környezetvédelmi levelezős játékokra fordítják.

Híreink

Üdülés

A kőszegi szakszervezeti gyermeküdülőben túlsúlyos gyerekeket, a vajtaiban lisztérzékeny, cukorbeteg és mozgássérült, Bakonyszűcsön tumorban és leukémiában szenvedő gyerekeket, Budapesten a Szabadsághegyi Gyermekgyógyintézetben asztmás gyerekeket fogadnak orvosi beutalóval.

Jelentkezés és fölvilágosítás a városi és megyei tisztiorvosi hivatalokban.

* * * * *

Balatonszepezden szept. 30-ig lehet üdülni (faházak, kőépületek, focipálya stb. biztosított). 3 nap teljes ellátással 1900 Ft/fő. Nyugdíjasoknak 10 %, 6 év alatti gyerekeknek 25 %, középiskolásoknak 15 % kedvezmény.

Cím: Horizont Humán Szolgáltató BT.
2040 Budaörs, Pf. 163. Tel.: 153-6615.

* * * * *

A nagyváradi Ady Endre Gimnázium hétvégeken, szünetekben jutányos áron biztosít szállást diáksportok részére.

Cím: Liceul Ady Endre,
3700 Oradea, str. Moscovei Nr.1. Tel.: 9991/31706.

Az Ormánság Alapítvány

önkénteseket keres november végéig Drávafokra a Kálmoskúria épületkarbantartására, ill. bontására, a gyümölcsös gondozására, komposztkészítésre, csemetetelepítésre, kaszálásra és bozótirtásra.

Teljes ellátást és havi 1000 Ft zsebpénzt biztosítanak.

Cím: Lantos Tamás,
7625 Pécs, István u. 52. Tel.: 72/17-255.

Könyvajánlat

Megjelent az Ifjú Erdély gondozásában 1940-ben kiadott ifjúsági daloskönyv reprintkiadása a nyíregyházi Bessenyei Kiadónál. A kötet népdalkincsünk javát tartalmazza, 180 dalt. A zsebkönyv formátumú kötet ára mindössze 99 Ft. Megrendelhető:

Bessenyei Könyvkiadó,
4400 Nyíregyháza, Sóstói út 31/b.
Tel.: 42/41-222, fax: 42/41-202, telex: 73-380 tanfoc.

Pályázati nyeremény

A Zalai Egyesületek Szövetsége a Művelődési és Közkultúrási Minisztérium közművelődési célpályázatán 50 e. Ft támogatást kapott programjai megvalósítására.

A Zalai Falvakért Egyesület térségfejlesztési programjait 398 ezer Ft összegű támogatással segíti a Szerencsejáték Alap.

Nemzetközi Gyógyidegenforgalmi Befektetési Konferencia

Egerben 1992. okt. 18-20. között, a Flóra Gyóghotelben.

A konferencia célja, hogy a magyarországi termál- és gyógyidegenforgalomba bekapcsolódni szándékozó kül- és belföldi vállalkozók, befektetők, befektetési tanácsadók, közvetítők és pénzügyi intézetek áttekintést nyerjenek a termál- és gyógyvízkincsre épült idegenforgalmunk adottságairól, kedvező piaci közegéről, eredményeiről és kínálati gondjairól, megismerjék a fejlesztési, bővítési lehetőségeket, azok alap- és kiegészítő adottságait; közvetlen üzleti kapcsolatba léphessenek a termál- és gyógyvízbázisok tulajdonosaival, üzemeltető vállalkozóival.

A konferencia személyenkénti részvételi díja külön szobával 23.000 Ft, két fős elhelyezéssel 20.000 Ft, szállás nélkül 17.000 Ft (két éjszaka, teljes ellátás, írásos anyagok, a konferencia és látogatások költsége). Szállás: a Flóra és az Eger Hotelben.

A részvételi szándékot levélben vagy faxon 1992. szept. 25-ig kell jelezni a Kereskedelmi és Idegenforgalmi Továbbképző KFT-nél: 1077 Budapest, Rózsa u. 4-6. vagy 1367 Budapest, Pf. 124. Információ telefonon: 122-9604, faxon: 122-2412. A jelentkezési laphoz csatolni kell a befizetési bizonylat másolatát.

Pályázatok

A Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítványbör pályázatai

A Népművészetért Szakalapítvány pályázatot hirdet nép- és népi iparművészeti alkotások létrehozására. Pályázni lehet prototípusként elkészített tárggyal, sorozattal, kollekcióval, tervezettel. Pályázni lehet továbbá kiállítások megrendezésére.

A pályázatokat formanyomtatványon 1992. nov. 15-ig kell eljuttatni 3 példányban a Folkart Rt.-hez (1088 Budapest, Rákóczi u. 1-3.).

Érdeklődés az Alapítvány Titkárságán:
1146 Budapest, Ajtosi Dürer sor 19-21.

Tel.: 142-3913.

* * * * *

A Nemzetiségi Anyanyelvi Oktatásért Szakalapítvány pályázatot hirdet a Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek anyanyelvi művelődésének és kulturális hagyományápolásának támogatására. Az alapítvány segíti:

- az anyanyelvi oktatás (óvodától egyetemig) tartalmi és strukturális fejlesztését, a szakképzést szolgáló elképzelések, módszerek kidolgozását,

- a tanórán kívüli nyelvtanítási tevékenységet (tábor, tanfolyam, vetélkedő),

- az iskolai kulturális élet fejlesztését.

A pályázatot 1992. okt. 15-ig 3 példányban formanyomtatványon kell beadni.

Cím: 1146 Budapest, Ajtosi Dürer sor 19-21. Tel.: 142-3913.

A Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Alapítvány

ösztöndíjpályázatot hirdet felsőoktatási intézményben tanuló cigányfiatalok számára.

A pályázathoz csatolni kell önéletrajzot, a pályaut elképzelését, a tanulói jogviszony igazolását. A pályázatokat 8 példányban kell beküldeni 1992. szept. 20-ig az Alapítvány címére: 1357 Budapest, Pf. 2.

Az Ipar a Környezetért Alapítvány pályázatot hirdet:

1. Szakmai anyagok, tanulmányok megírására, amelyek egy vagy több térség ipari környezetvédelmi helyzetét mutatják be.

Beadási határidő: 1993. január 30.

2. A környezetvédelmi tudatformálást elősegítő népszerűsítő anyagok megírására, hangsúlyozottan ipari témakörben.

Beadási határidő: 1993. január 30.

3. Rendezvények, tanulmányutak, továbbképzések, környezetvédelmi mérések támogatására.

Beadási határidő: 1992. szept. 15.

A pályázatokat 3 példányban kell elküldeni az Alapítvány címére: 1061 Budapest, Paulay Ede u. 52.

vagy 1399 Budapest, Pf. 701/1044.

Tel.: 142-1704, 121-7720/260. Fax: 122-1958.

Az Országos Természetvédelmi Hivatal

pályázatot hirdet a természetvédelmi oltalom alatt nem álló területek értékeinek feltárására, a védelmet szolgáló kezdeményezések ösztönzésére, támogatására.

Pályázatot helyi társadalmi szervezetek, közösségek, mozgalmak nyújthatnak be. Terjedelem: 5 gépelt oldal + adatlap + melléletek. Beküldés 1992. okt. 15-ig.

Cím: Környezetgazdálkodási Intézet, Miskolczi Mária, Budapest V., Alkotmány u. 29.

vagy 1369 Budapest, Pf. 352.

Földtani örökségünk

címmel a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium, valamint az Országos Természetvédelmi Hivatal pályázatot hirdet 1993-ra.

Pályázhatnak középiskolások max. 20 oldal terjedelmű dolgozattal, ehhez még járulhat 10 oldalnyi fotó-, rajz-, ill. térképmelléklet.

A részletes pályázati felhívás 1992 szeptemberében jelenik meg a Köznevelésben és a Művelődési Közlönyben.

A Lakitelek Alapítvány

helytörténeti pályázatot hirdet: településtörténet, a helyi gazdaság, társadalom, kultúra fejlődése, intézmény, szervezet, család története.

A pályamű legalább 50 gépelt oldal terjedelmű legyen.

A pályaműveket 3 példányban kell beküldeni

1992. okt. 23-ig az Alapítvány címére:

1399 Budapest, Pf. 701-380.

Az Illyés Alapítvány és az Illyés Pedagógiai Főiskola

Illyés Gyula születésének 90. évfordulója tiszteletére irodalmi és pedagógiai pályázatot hirdet. Téma: Illyés művei az irodalomtanításban és a pedagógiai gyakorlatban. Pályázni lehet az életmű valamely kevésbé kutatott területéről készített tanulmánnyal, esszével, ill. egyéni gyakorlaton alapuló témafeldolgozásokkal, tanítási-tanulási programokkal. A pályamű terjedelme a 20 gépelt oldalt nem haladhatja meg.

A pályázatokat 1992. szept. 15-ig kell elküldeni az Illyés Alapítvány címére: 7100 Szekszárd, Rákóczi u. 1. A borítékra rá kell írni: PÁLYÁZAT. A pályamunkán szerepelnie kell a pályázó nevének, lakcímének, munkahelyének, telefonszámának.

A Város- és Faluvédők Szövetségének pályázatai

I. Egyesületek természet- és műemlékvédelmi tevékenységére a pályázat témakörei:

- fásítás, parkosítás, településszépítés,
- a helyi védelemre érdemes építmények nyilvántartásba vétele, dokumentálása, adatgyűjtés,
- temetők rendbetétele, kataszter összeállítása a nevezetesebb vagy esztétikai szempontból értékes sírokról,
- a Nemzeti Panteonban nyilvántartásba venni javasolt neves személyiségek sírhelyeinek főlkatatása, adatok összegyűjtése.

A Szövetség a már megvalósult tevékenységet értékeli. A pályázaton csak olyan pályamunkák vehetnek részt, amelyek 1992-ben valósultak meg. Beküldési határidő:

1992. november 1.

II. 10-18 évesek pályázata

A pályázat témái:

- Milyennek szeretném látni lakóhelyemet? (A település mai arculatának bemutatása, a pályázó elképzelései, tervei.)

- Lakóhelyem kevésbé ismert épülete vagy más nevezetessége, amely megérdemli, hogy felhívjam rá a figyelmet!

- Településem népi emlékei. (Utcarészletek, parasztházak, régi kapuk, kerítések, útmenti keresztetek, kutak stb. bemutatása.)

- Lakóhelyem temetőjének nevezetes sírjai. (Az itt nyugvó híres emberek életútjának rövid ismertetése, a sírok pontos leírása.)

- Lakóhelyünkért tettük! (Város-, faluvédő tevékenység, ilyen célú tábor munkájának megőrkítése.)

A pályaművek lehetnek:

- írásos alkotások 5-15 oldal terjedelemben (A/4), melléklet lehetséges (rajz, fotó stb.),

- képzőművészeti alkotások bármilyen technikával min. A/4-es méretben.

A pályázat tartalmazza a pályázó nevét, címét, életkorát.

Beküldési határidő: 1992. december 1.

A pályázatokat a Szövetség címére kell küldeni:

1126 Budapest, Szoboszlai u. 2-4.

Az Ezredforduló Alapítvány

pályázatot hirdet a 18-30 éves korosztály körében végzendő reprezentatív ifjúságszociológiai vizsgálat támogatására. Pályázhatnak egyének vagy kutatói csapatok 3,5 millió Ft támogatásra. A bekerülési összeg 15 %-ával saját vagy más forrásból rendelkezni kell.

A vizsgálat témakörei: az ifjúság helyzetének főbb jellemzői, munkaerőpiaci pozícióik, ifjúsági vállalkozások, a politikai rendszer változása és az ifjúság közérzete, az ifjúság politikai orientációi, párt- és értékpreferenciái, részvételi attitűdjei.

A pályázatot 1992. szept. 15-ig kell beküldeni az Alapítvány Nonprofit Irodájához (1325 Budapest, Pf. 68.).

Az Ezredforduló Ifjúsági Alapítvány támogatja a diákönkormányzatok működését.

1. Ösztöndíj pedagógusoknak, szülőknek, segítő felnőtteknek.

2. A diákönkormányzatok által igényelt szakértők finanszírozása.

3. Diákönkormányzati tisztségviselők és diákvezetők, képviselők és segítők képzésének támogatása.

4. Fórumok, tapasztalatcserék támogatása.

A pályázathoz csatolni kell az alapidokumentumokat, a szükséges összeg felét saját forrásból kell állni.

A beküldés folyamatos, döntés negyedévente. Pályázati nyomtatvány kérhető: Ezredforduló Alapítvány Nonprofit Iroda, 1325 Budapest, Pf. 68.

A Pedagógus Szakma Megújítása Projekt kuratóriuma

pályázatot hirdet pedagógiai programok, taneszközök fejlesztésére, külföldi programok és taneszközök adaptálására a gyógypedagógia területén.

Pályázhatnak oktatási intézmények, társulások, szakmai csoportok, egyének.

Pályázni lehet: tankönyvek, videófilm-forgatókönyvek, kutatási tanulmányok megírására, feladat- és szöveggyűjtemények, hanganyagok összeállítására, tanítási, tanulási és szülői útmutatók, programcsomagok kidolgozására, hangosított vagy egyéb diasorozatok megtervezésére, a fogyatékos gyerekek iskoláztatásának megújítását szolgáló tervek kidolgozására.

Határidő: 1992. szept. 30. Pályázati űrlap a Programirodától igényelhető: 1055 Budapest, Szt. István krt. 1. IV/6. Tel. és fax: 111-0525.

A Magyar Mozgóképfilm Alapítvány

pályázatot hirdet az iskolai filmoktatásban használható könyvek, segédanyagok kidolgozására. A pályázatokat 1993. ápr. 30-ig várják. A részletes feltételekről érdeklődni lehet az alapítvány címén:

1068 Budapest, Városligeti fasor 38. II/43.
Tel.: 142-4760, 121-1120/188.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete

pályázatot hirdet gyermek- és ifjúsági könyvtárosok, tanítók, tanárok számára.

Javasolt témakörök:

1. Mit tesz, hogy kedvet keltsen az olvasáshoz?

2. A gyerekek, fiatalok honnan szerzik információikat, ismereteik gyarapításához milyen intézmények, eszközök járulnak hozzá és hogyan?

3. Az informálódás segédeszközeinek ismerete, használati készsége egy választott korosztálynál.

4. A közismereti tantárgyak információs bázisa és használata.

5. A művelődési hátránnyal érkező gyerekekkel való könyvtári foglalkozás.

6. A témakörök szerinti visszakeresés könyvtár-szakmai programleírása a felhasználók (gyerekek) számára.

7. A könyvtárhasználat és az információs eszközök kezelésének tanítása videófilmen.

8. Új technológiákon alapuló informatikai eszközök (számítógép) tanulói alkalmazása a könyvtárban.

A pályázat terjedelme: max. 20 gépelt oldal.

A pályázatokat 1992. okt. 26-ig kell beküldeni a következő címre:

Pápayné Kemenczey Judit, 5000 Szolnok, Templom u. 9.

Alkotói pályázatot

hirdet a Zalaegerszegi Városi Művelődési Központ, valamint a Nyugdíjasklubok és az Idősek "Életet az éveknek" Megyei Klubtanácsa.

Pályázati kategóriák: képző- és iparművészet, népművészet. A pályamunkákat nevezési lappal együtt 1992. november 6-ig kell leadni a Városi Művelődési Központban (Zalaegerszeg, Landorhegyi út 21.). Bővebb főlvilágosítás ugyanitt, tel.: 92/14-120 vagy 16-129.

A XV. Országos Amatőr Képző- és Iparművészeti Kiállítást

1993-ban rendezi meg a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, valamint a Magyar Művelődési Intézet (volt OKK). Pályázhatnak olyan 16. életévüket betöltött személyek, akik nem tagjai a Magyar Alkotóművészek Egyesületének. Kategóriák: festészet, grafika, sokszorosított grafika, kis-plasztika és szobrászat, textil, kerámia, új vizuális kísérleti műfajok. Az országos kiállítást megyei rendezvény előzi meg. A részletes feltételekről a Megyei Művelődési Központban lehet érdeklődni

(Zalaegerszeg, Kisfaludy u. 7-II. Tel.: 92/14-580.).

A Munkaügyi Minisztérium

pályázatot hirdet foglalkoztatási célú alapítványok számára a munkanélküliség kezelését, megelőzését, a pályakezdekők foglalkoztatását szolgáló programok megvalósítására.

A pályázatok adatlapon kell beküldeni 1992. szept. 30-ig a Munkaerőpiaci Bizottság Titkárságára, Wágner József, 1051 Budapest, Roosevelti tér 7-8. 417. szoba.
Tel.: 132-2100.

Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság

pályázatot hirdet:

- az energiafőhasználást csökkentő technológiák bevezetésére, új és megújítható energiaforrások alkalmazására,
- biológiai és egyéb technológiai eljárások kifejlesztésére és alkalmazására, főként a mezőgazdaság, az élelmiszeripar és a fagazdaság területén,
- információtechnológiák alkalmazására,
- új földolgozóipari technológiák kidolgozására és alkalmazására,
- a természetes és az épített környezet műszaki fejlesztésével összefüggő feladatok megoldására,
- az infrastruktúra színvonalát növelő műszaki fejlesztési feladatok megoldására,
- más, szabadon választott témákra.

Pályázati űrlap és tájékoztató 500 ft-ért igényelhető: OMFB, Budapest V., Martinelli tér 8. Tel.: 117-5900.

A pályázatok folyamatosan nyújthatók be.

Az Országos Társadalombiztosítási Főigazgatóság Egészségügyi Mentálhygiénés kuratóriuma

pályázatot hirdet lelki egészségmegőrző, mentálhygiénés programok fejlesztésére.

Pályázhatnak egészségügyi intézmények. A pályázat részletes feltételei a Népjelölti Közlönyben és az Orvosi Hetilapban jelentek meg.

Pályázati lapok a Megyei Társadalombiztosítási Igazgatóságon vehetők át.

A pályázatokat 4 példányban kell benyújtani 1992. szeptember 20-ig a következő címre:

OTF Mentálhygiénés Kuratórium, 1565 Budapest, Pf. 18.

A Tantusz Szerkesztősége

"Születési pályázatot" hirdet annak érdekében, hogy a gyerekek szeressék az állatokat, tiszteljék a szabadságot, a szabad életet.

4-15 éves gyerekek küldhetnek képző- és iparművészeti munkákat, legalább kettőt. A méret, az anyag, a technika tetszőleges. A pályaművek hátoldalán az azonosító adatokat föl kell tüntetni.

Beküldendő 1992. okt. 30-ig a Tantusz Szerkesztőségébe: 1052 Budapest 112., Pf. 50.

A Nemzeti Pantheon Alapítvány

pályázatot hirdet fényképpályázatra:

beküldendők min. 24x30 cm-es fényképek feledésbe merült, fölújításra szoruló síremlékekről, emlékművekről.

Egy max. 2 oldalas ismertetőben kell közölni a pontos sírfölíratot és a helyet.

Beküldési határidő:

1992. szept. 30.

Cím: 1840 Budapest 50., Pf. 1.

A XV. Országos Amatőr Képző- és Iparművészeti Kiállítást

1993-ban rendezi meg a Művelődési és Köznevelési Minisztérium, valamint a Magyar Művelődési Intézet (volt OKK).

Pályázhatnak olyan 16. életévüket betöltött személyek, akik nem tagjai a Magyar Alkotóművészek Egyesületének. Kategóriák: festészet, grafika, sokszorosított grafika, kislasztika és szobrászat, textil, kerámia, új vizuális kísérleti műfajok.

Az országos kiállítást megyei rendezvény előzi meg. A részletes feltételekről a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központban lehet érdeklődni:

(Zalaegerszeg, Kisfaludy u. 7-II. Tel.: 92/14-580.).

Vállalom

névjegykártyák, szórólapok, báli meghívók, plakátok, helyi újságok, kiadványok és egyéb nyomdai termékek előállítását, rövid határidőre is.

Szentmihályi Nyomda

8900 Zalaegerszeg, Kisfaludy u. 7-11. (MMIK)

Kedvezményes számítógépes kiadványszerkesztés
a Zalai Falvakért Egyesület tagjával számára!

STEP GMK.

8900 Zalaegerszeg, Gasparich u. 75.
Tel.: 92/18-340

NYILATKOZAT

A(z) Alapítvány
önkormányzata egyetért azzal a törekvéssel, hogy az alapítványokat képviselő megyei szervezet jöjjön létre a Zalai Egyesületek Szövetsége átalakulásával.

Dátum:.....

.....
aláírás

Az alapítvány képviselőjének neve és postacíme:

.....
Zalai Egyesületek Szövetsége, Zalaegerszeg, Béke liget 1.